

Megbízó: Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata

Megbízó képviselője: Sári László
Igazgató - Pályázati Igazgatóság
Dr. Mach Tamás
Pályázati Referens – Pályázati Igazgatóság

Készítették:

Témavezető: Tendli Krisztina
ECORYS Magyarország Kft.

Munkatársak: Láposi Roland
ECORYS Magyarország Kft
Rácz Andrea
ECORYS Magyarország Kft
Sz. Mosoni Dóra
ECORYS Magyarország Kft
Székely Rita
ECORYS Magyarország Kft

Budapest, 2008. március 20.

© ECORYS Magyarország Mérnöki Tanácsadó Kft.

Ecorys Magyarország Kft
1114 Budapest, Kemenes u. 6
Tel / Fax: +36-1-266-2482
info@ecorys.hu

BEVEZETÉS

Kaposvár MJV Város Önkormányzata a 2007-2013-as időszak pályázati rendszeréhez igazodóan **Integrált Városfejlesztési Stratégia** (továbbiakban IVS) készítését kezdeményezte.

Az IVS, mint új tervezési dokumentum bevezetését indokolja, hogy Magyarországon meglévő, és jogszabályok által szabályozott településtervezési és rendezési dokumentumok többségéből eddig hiányzott az a középtávú, stratégiai szemlélet, amely meghatározza a városok középtávú (7-10 éves időszakra vonatkozó) gondolkodását, és iránymutatást ad a város hosszú távú (15-20 éves) céljainak megvalósításához is.

Az IVS tulajdonképpen azt a komplex, területi alapú tervezési szemléletet kívánja meghonosítani, amely ötvözi a különböző szakági koncepciókban már megfogalmazott fejlesztési elképzeléseket, mindezt a megvalósításban érdekelt szereplők, azaz a helyi lakosság, a gazdasági élet és a civil szféra szereplőinek aktív bevonásával, érdekeik, a város jövőjével, fejlesztésével kapcsolatos elképzeléseik megismerésével.

A participáción alapuló tervezés a tervezési folyamat teljes spektrumában és a megvalósítás során is számít a városlakók és városhasználók aktív részvételére, amelynek eredményeként egy olyan jól átgondolt, mindenki, de legalább a többségi társadalom által elfogadható jövőkép kerülhet kidolgozásra, amely megfelelően szolgálja Kaposvár, mint a Dél-Dunántúli régió egyik erőközpontjának, pólusának szerepéhez méltó fejlődését. Azaz egy olyan prosperáló város megteremtését, megőrzését, amely egyaránt vonzó az itt élők, az itt befektetni szándékozók és az idelátogató turisták, látogatók számára.

Az integrált megközelítés fontos elemét jelenti továbbá a távlati, átfogó fejlesztési célokból kiinduló, azokat speciális, operatív célokká lebontó elv alkalmazása, amely szinergikusan kezeli célok finanszírozási, megvalósítási és fenntartási módját is.

A munka eredményeként egy olyan komplex városfejlesztési / megújítási dokumentum áll majd Kaposvár rendelkezésére, amely az elkövetkező 7-10 évre vonatkozóan megadja, mindenki számára világossá teszi a városfejlesztés főbb irányvonalait, fő céljait, kiszámítható fejlesztési környezetet biztosít az érintett szereplők számára, továbbá keretet, struktúrát ad az egyes elemi projektek összefüggő programmá, rendszerré szervezéséhez, a szükséges eszköz, és menedzselési háttér hatékony, és differenciált kidolgozásához, hogy ezáltal az egyébként szétforgácsolt erőforrások egy közös cél, jövőkép elérése érdekében szinergikusan egybekapcsolódjanak.

Mindezek mellett az IVS kiváló alapot jelent az elkövetkező 7-10 évben intenzívebben fejlesztendő területek, a város akupunktúra pontjainak fejlesztését részletesen előkészítő, megvalósíthatósági tanulmány mélységű, a fejlesztések részletes leírását, ütemezését, pénzügyi tervét és a megvalósítás szervezeti feltételeit bemutató **Akcióterületi Tervek** kidolgozásához is, amelyek együttes feltételét jelentik a 2007-2013-as időszakra kidolgozott Dél-Dunántúli Operatív Program Integrált Városfejlesztési Akciók támogatása című prioritás keretében kiírt városrehabilitációs pályázatokon való részvételnek.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	2
TARTALOMJEGYZÉK	3
I. A VÁROS SZEREPÉNEK MEGHATÁROZÁSA A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN	4
I.1. Kaposvár szerepe a kistérségi, megyei, regionális munkamegosztásban	5
I.1.1. Illeszkedés az Országos Területfejlesztési Konceptióhoz	5
I.1.2. Regionális szerepkör	9
I.1.3. Megyei szerepkör	17
I.1.4 Kistérségi szerepkör	24
I.2. Kaposvár vonzáskörzetének bemutatása.....	34
I.3. A város típusa foglalkoztatási szerepkör alapján.....	36
I.4. A város fejlődésének dinamikája.....	38
I.5. Funkcióellátottság	40

I. A VÁROS SZEREPÉNEK MEGHATÁROZÁSA A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN

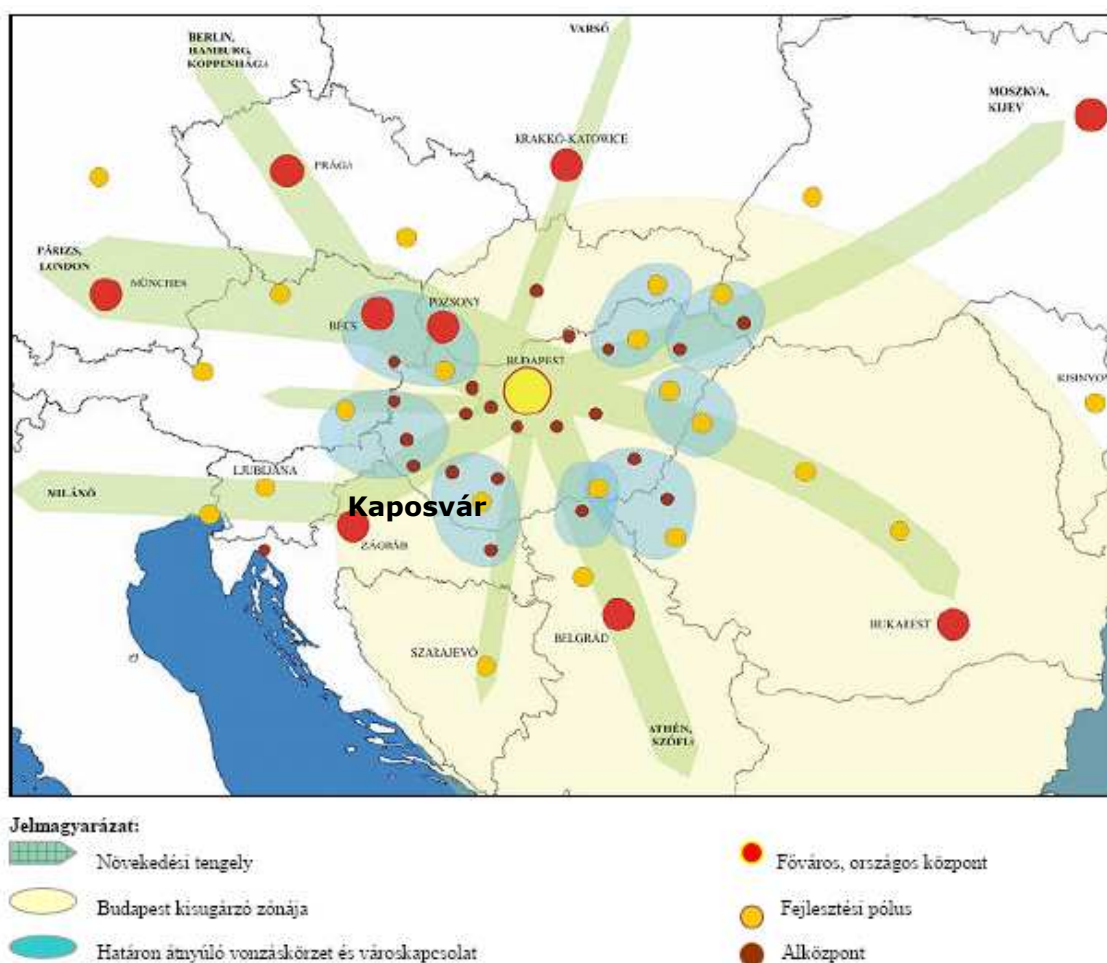
I.1. Kaposvár szerepe a kistérségi, megyei, regionális munkamegosztásban

I.1.1. Illeszkedés az Országos Területfejlesztési Kon koncepcióhoz¹

Az Országgyűlés által a 97/2005 (XII.25.) OGY Határozattal elfogadott Országos Területfejlesztési Kon koncepció meghatározza az ország területi jövőképét, a jövőkép eléréséhez vezető átfogó, hosszú távú területfejlesztési politikai célkitűzéseket; középtávú területi célokat, területi prioritásokat fogalmaz meg a szakpolitikák számára, meghatározza az eszköz- és intézményrendszeri feltételeket és tartalmazza a régiók saját koncepcionális céljait.

Az ország területi integrációjának főbb dimenziói

Magyarország integrációja az európai gazdasági térbe főként a transzeurópai közlekedési hálózatok hazai fejlesztésével és a nemzetközi kutatási, tervezési programokban való intenzív részvétellel valósulhat meg. Egyik kiugrási pont a határ menti és határon átnyúló együttműködések lehetőségeinek bővítése, amely a határ menti településközi, ezen belül intézményi, vállalkozói, civil kapcsolatok ösztönzésével, valamint az EU támogatási programok hatékony felhasználásával jöhet létre.

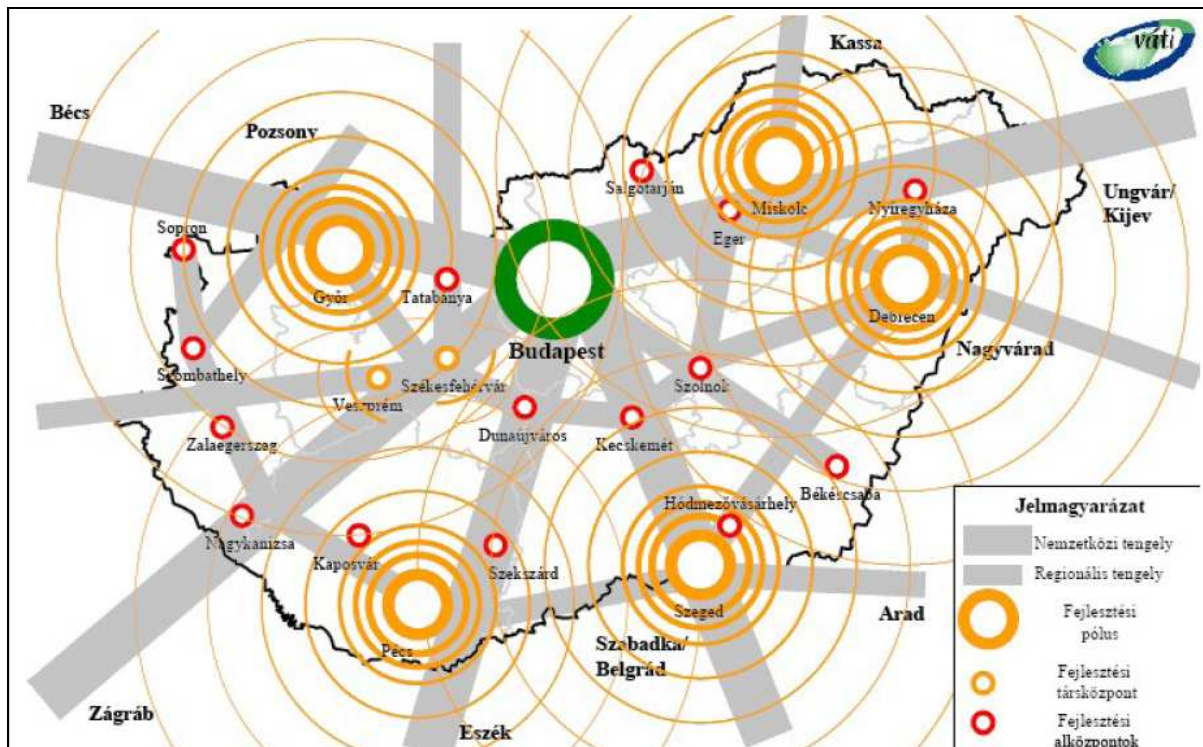
Forrás: Országos Területfejlesztési Kon koncepció (2005)

¹ A határozatot az Országgyűlés a 2005. december 19-i ülésnapján fogadta el.

A régiók versenyképességének erősítése érdekében cél a fejlesztési pólusok és a nagyobb városok hálózatos együttműködésének, valamint a városok közti közlekedési útvonalak mentén elhelyezkedő fejlesztési tengelyek dinamikus fejlesztése. A pólusok az ország településhálózatába szervesen illeszkedve, a régióban lévő fejlesztési alközpontokkal együtt kell, hogy kialakítsák a funkcióik megosztására vonatkozó stratégiáikat és használják az együttműködésből származó előnyöket.

A Dél-Dunántúlon Pécs, mint fejlesztési pólus Kaposvárral és Szekszárddal, mint alközpontokkal működik együtt.

Regionális fejlesztési pólusok és tengelyek

Forrás: Országos Területfejlesztési Konceptió (2005)

Az Országos Területfejlesztési Konceptióban Kaposvár a Budapest-Záhgráb és a Budapest-Pécs-Eszék nemzetközi tengelyt összekötő regionális tengely mellett fekszik. Kaposvár a policentrikus, együttműködő városhálózati rendszer szerves eleme, Pécs vonzáskörzetében elhelyezkedő fejlesztési alközpont, amely Magyarország távlati urbanizációs térszerkezeti sémája alapján Péccsel együtt urbanizációs térséget alkot.

A Dél-Dunántúli Régió OTK-ban meghatározott általános fejlesztési irányai:

Az ország hét tervezési-statisztikai régiójához tartozó regionális fejlesztési tanácsok fejlesztési terveikben, programjaikban az OTK-ban megfogalmazott célok következetes figyelembevétele mellett jelölik ki fejlesztési céljaikat, illetve határozzák meg a prioritásokat és intézkedéseket. E dokumentum szerint a Dél-Dunántúli Régió (Baranya megye, Somogy megye, Tolna megye) célja olyan kulturális, környezet- és természetvédelmi értékeket szem előtt tartó, oktatási, tudományos és kutatási központokon alapuló fejlődés, amely integrálja a régió leszakadó térségeit, kiegyensúlyozott településszerkezetre épít. A régió sikeresen fordítja jelenlegi fejlettségbeli hátrányait előnnyé azáltal, hogy megőrzött természeti és kulturális értékeit, építészeti örökségét és termálvíz kincsét fenntartható módon hasznosítja, magas színvonalú kiegyensúlyozott életfeltételeket biztosít. A Dél-Dunántúli Régió kihasználja

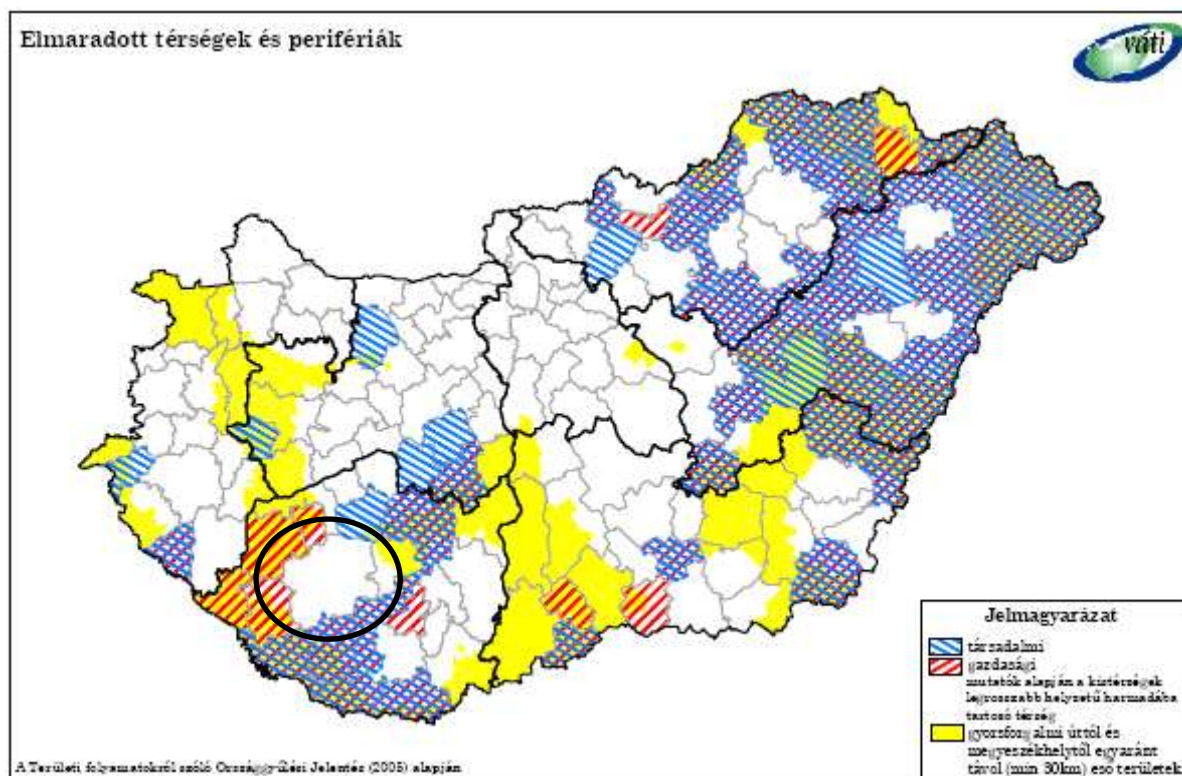
kedvező geopolitikai helyzetének előnyeit, elsősorban a határ menti (horvát, észak-olasz és osztrák) térségekkel való kapcsolatépítés lehetőségét.²

A régió átfogó céljai:

- Magas környezeti minőségű **modellrégió kialakítása**
 - o Természeti környezeti értékek védelme és fenntartható hasznosítása (ipari szerkezet átalakulásával kialakult barnamezős, valamint katonai területek rehabilitációja; az érzékeny és védett területek ökológiailag fenntartható használata);
 - o Kiegyensúlyozott térszerkezet és térségi munkamegosztás kialakítása (a településkategóriáktól elvárható köz- és gazdasági szolgáltató funkciók ellátása, fejlesztése; Pécs régió belüli közvetítő szerepének erősítése, a térség- és településközpontok elérhetőségének és a települési környezet minőségének radikális javítása.).
- Helyi adottságokra épülő **versenyképes gazdaság**
 - o Innovatív környezeti ipar és energetika (KKV-hálózatok összekapcsolása a régió egyetemeken és kutatóközpontjaiban (Pécs, **Kaposvár**, Paks) működő tudásbázisokkal; a megújuló energiakészlet fenntartható felhasználásának támogatása);
 - o Piacorientált kreatív és kulturális ipar (a régió szellemi potenciáljának kihasználása az egyetemi városokban (pl. **Kaposvár**), és sajátos néprajzi adottságokkal rendelkező területein);
 - o Élettudományi bázisra épülő egészségipar (Pécs – orvostudományi és Kaposvár – élelmiszer-tudományi kutatására épülő vállalkozói szektor támogatása, a gyógyvizek, klimatikus üdülőhelyek infrastruktúrájának fejlesztése);
 - o Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok (élelmiszeripar, gépipar és fémfeldolgozás, elektronika, textil- és b_ripar, faipar) és a turisztikai kínálat (pihenő-, gyógy- és wellness-turizmus, kulturális turizmus, aktív és falusi turizmus) által termelt hozzáadott érték növelése.
- Stabilizálódó népességszám és erős társadalmi szolidaritás
 - o A lakosság egészségi állapotának javulása;
 - o Hátrányos helyzetűek (etnikai alapon diszkriminált cigány származású lakosság, illetve az aprófalvas és jelentős szegregációval bíró területek lakossága) és inaktív munkaerőpiaci reintegrációja;
 - o Piacképes tudásszint (a felsőfokú oktatás piac- és gyakorlatorientáltságának növelése; a régió felsőoktatási intézményeinek kutatási potenciáljára alapozva piacképes innovációs szolgáltatások nyújtása a vállalkozások számára).
- A régió területi céljai
 - o Fejlesztési pólus (Pécs és agglomerációja) közigazgatási, egészségügyi, tudományos, oktatási, kulturális, idegenforgalmi funkcióinak megerősítése, valamint az innováció fogadására és terjesztésére képessé tétele;
 - o A regionális növekedési zónák (**Kaposvár** és Szekszárd térsége valamint a Balaton-part) innováció befogadására, az innováció-vezérelt fejlődésre és specializációra képessé tétele, illetve a régióban hagyományosan jelen lévő iparágak és a turizmus versenyképességének erősítése;
 - o Karakterisztikus fejlődési pályára állítandó vidékies térségek (a régió többi térsége) gazdaságának stabilizálása, foglalkoztatási helyzetének javítása;
 - o Duna-völgy komplex fejlesztése (magaspartok, ökológiai rendszerek, vízminőség és az ivóvízbázisok védelme, a Duna átjárhatóságának biztosítása hídépítéssel, integrált turisztikai fejlesztések megvalósítása, az árvízvédelem és ártéri gazdálkodás feltételeinek megteremtése, a szennyvíztisztítás és a hulladékgazdálkodás fejlesztése).

² OTK, 10. oldal

Elmaradott térségek és perifériák

Forrás: Országos Területfejlesztési Koncepció (2005)

A Kaposvári kistérség nem tartozik ugyan a hátrányos helyzetű területek közé, viszont a szomszédos térségek mindegyike társadalmi és/vagy gazdasági szempontból a kistérségek legrosszabb helyzetű harmadába tartoznak. Ebből következik, hogy a város tágabb környezete jelentős fejlesztést igényel, amelyben **Kaposvárnak mint megyeszékhelynek és országos szintű fejlesztési alközpontnak is fontos szerepe lesz.**

I.1.2. Regionális szerepkör

Pécs központi funkciója az idegenforgalom és a gazdaság, valamint az elit felsőfokú képzés, a K+F tevékenység, az egészségügy és az igazgatás területén várhatóan tovább fog erősödni. Kaposvár számára a leginkább előnyöket hordozó területek lehetnek a kereskedelmi és logisztikai szolgáltatások, a regionális kulturális szerepkör (színház, képzőművészet, kiállítás, vásár), illetve a rekreációs tevékenységek (pihenés, szórakozás, kultúra, sport). Ezeket a részben már meglévő regionális funkciókat célszerű közösségi előkészítő és befolyásoló intézkedésekkel tovább erősíteni. A fentiek mellett fejleszthető területnek számít a felsőoktatás, amelyben Pécs dominanciája összességében nem kérdőjelezhető meg, azonban a Kaposvári Egyetem bizonyos képzési területeken, de kiváltképp a kutatás-fejlesztési tevékenységben is **komparatív előnyöket** tud felmutatni.

Dél-Dunántúli Régió

A Dél-Dunántúli Régió Magyarország délnyugati részén, a Zalai-dombságtól a Dunáig húzódik. Északi határa a Balaton és a Mezőföld, déli részén a Dráva folyik. A tervezési-statisztikai régió Baranya, Tolna, valamint Somogy megyéket foglalja magában. A régió délen Horvátországgal, északon a Közép-dunántúli, északnyugaton a Nyugat-dunántúli régióval határos, keleten pedig a Duna választja el a Dél-Alföldtől. A régió központja a közel 160 ezer lakosú Pécs. A régióhoz az ország területének 15%-a, népességének alig egytizede tartozik. 14 169 km²-es területén 2003. év elején 989 ezren éltek, 70 fő/km²-es népsűrűségével az ország legritkábban lakott térsége³.

A régió változatos természeti adottságai, kellemes éghajlata és kiváló turisztikai adottságai ellenére mind országos, mind nemzetközi összehasonlításban a fejletlenebb régiók közé sorolható. Ennek oka elsősorban a régió nagy részének rossz megközelíthetősége, valamint a határ menti fekvés, ami a történelem során kialakult elszigeteltség miatt fékezte a régió fejlődését.

A régió népessége

Somogy megye a régió legnagyobb területű, ugyanakkor a legritkábban lakott megyéje. Népsűrűsége nem éri el az 55 fő/km²-t.

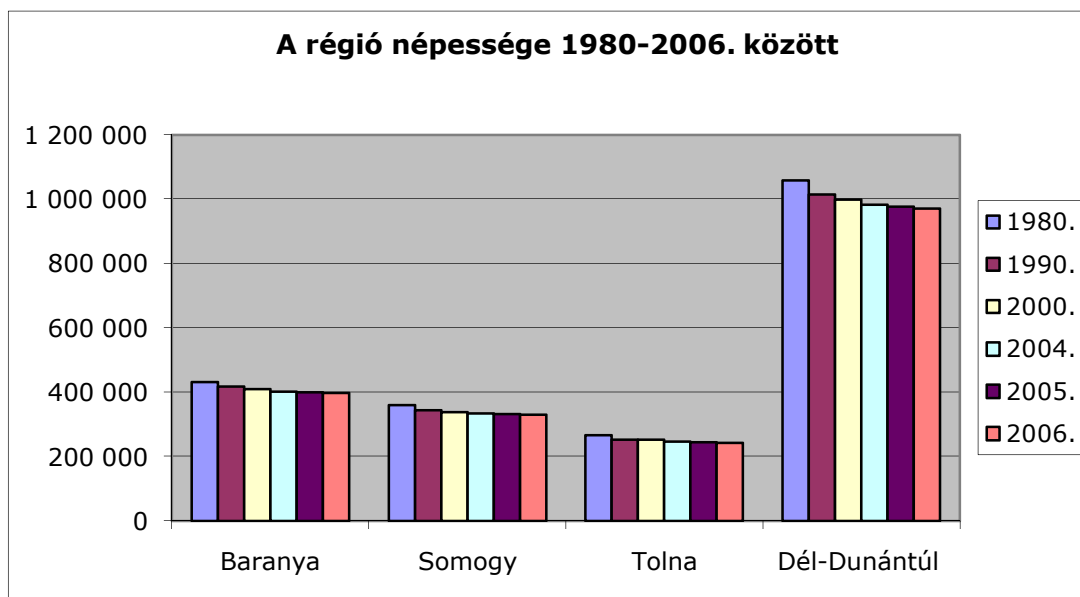
Terület, népesség, népsűrűség, 2006. január 1.

	Terület		Népesség		Népsűrűség fő/km ²
	km ²	az országos %-ában	fő	az országos %-ában	
Baranya	4 429	4,8	398 355	4,0	89,9
Somogy	6 036	6,5	329 399	3,3	54,6
Tolna	3 703	4,0	242 946	2,4	65,6
Dél-	14 169	15,2	970 700	9,6	68,5

³ Dél-Dunántúli Régió – helyzetelemzés (DDRFT, 2005)

Dunántúl

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005.

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005. (Ecorys szerkesztés)

A fenti diagram mutatja a Dél-Dunántúli Régió és a megyék népességének utóbbi két és fél évtizedben jellemző, egymáshoz hasonló mértékű csökkenését. A régió népességszáma 1990 és 2000 között 1,6%-al, 2000 és 2006 között 2,9%-al csökkent. Mindez megfelel az országos trendeknek, amely alól csak a közép-Magyarországi Régió jelentett kivételt az utolsó 5 éves periódus tekintetében.

A régió városainak jó része az átlagosnál alacsonyabb népességű, a megyeszékhelyeken kívül Komló, Siófok, Paks, és Dombóvár lakossága haladja meg a húszezer, és Mohács, Szigetvár, Siklós, Barcs, Marcali, Nagyatád, Bonyhád, valamint Tolna népessége a tízezer főt.

A népesség eloszlása a településszerkezettel fordítottan arányos: 2003-ban a községi lakosság mintegy ötöde élt 500 főnél kisebb és egynegyed része 500–999 fős településeken, az ennél nagyobb falvak e népesség mintegy 55%-át koncentrálták.

A Dél-Dunántúl három legjellemzőbb nemzeti, illetve etnikai kisebbsége a német, a horvát és a cigány. A Magyarországon élő németek 30%-a, a horvátok több mint egyharmada, a cigányok 13%-a él a régióban.

Településszerkezet

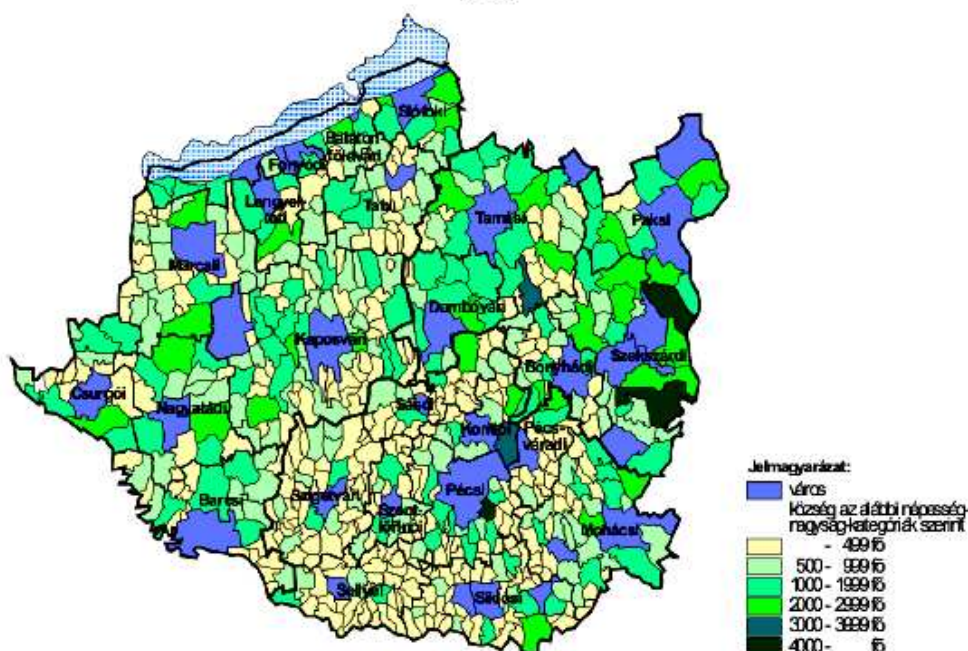
A Dél-Dunántúl településszerkezete - amelyre egyrészt a középvárosok hiánya, másrészt az apró- és kistelepülések túlságosan nagy súlya jellemző - jelentősen meghatározza az itt élők helyzetét. A településhálózat csaknem háromnegyedét aprófalvak alkotják, amelyek héttizedében az 500 főt sem éri el a lélekszám. (Baranyában a községek közel 70%-a 500 lakos alatti törpefalu, Tolnában ez az arány 28, Somogyban pedig 46%.) Összességében a régióbeli lakosok csaknem egyötöde él aprófalvakban, ugyanakkor a tízezer főnél nagyobb lélekszámú városok a népesség 46%-át koncentrálják.

A régió településszerkezete 2004. január 1.

Megnevezés	Terület, km ²	Települések száma	Városok száma	Városi népesség aránya, %	fős települések aránya, %			
					- 999	1000 - 4999	5000 - 9999	10 000 -
Baranya	4 430	301	12	63,0	83,4	14,6	0,3	1,7
Somogy	6 036	245	13	49,1	72,1	24,2	1,6	2,1
Tolna	3 703	108	9	53,8	50,0	42,6	2,8	4,6
Dél-Dunántúl összesen	14 169	654	34	56,0	73,7	22,8	1,2	2,3
Országosan Budapest nélkül	92 504	3 134	251	57,8	54,5	36,6	4,3	4,6

Forrás: A Dél-dunántúli régió és térségeinek felzárkóztatását és tökevonzó képességének javítását megalapozó helyzetfeltáró tanulmány- Tolna Megyei Általános Művelődési Központ, KSH (in: Dél-Dunántúli Régió – helyzetelemzés (DDRFT, 2005))

A Dél-Dunántúl településszerkezete 2003

Forrás: A Dél-dunántúli régió és térségeinek felzárkóztatását és tökevonzó képességének javítását megalapozó helyzetfeltáró tanulmány- Tolna Megyei Általános Művelődési Központ, KSH (in: Dél-Dunántúli Régió – helyzetelemzés (DDRFT, 2005))

A szétforgácsolt településszerkezetet rendszerint kedvezőtlen gazdaságföldrajzi környezetben találjuk. Kedvezőbb azon kistelepülések helyzete, amelyek a városok vonzáskörzetében helyezkednek el.

A régióra ezen kívül jellemző a **megyeszékhelyek dominanciája**, ezek közül is kiemelkedő Pécs szerepe. Az urbanizációs-agglomerációs folyamat eredményeként a Dél-Dunántúlon Pécs, mint vonzásközpont körül 21, a somogyi és a tolnai megyeszékhelyeknél pedig 14, illetve 5 település szoros társadalmi-gazdasági integrációja figyelhető meg. A többi város legnagyobbbrészt egykori mezőváros és az elmúlt évtizedekben lépett elő nagyközségből városi rangú településsé.

Emellett a térségben városhiányos területekkel is számolni kell, ilyenek Tolna megye középső részének vidékei, a Zselicség, vagy a Somogyi dombvidék.

A régió funkcionális ellátottsága

A Dél-Dunántúlon a tízezernél – de még inkább az ötezer lakosnál – kisebb népességű városok ellátó intézményrendszere erősen hiányos, a nem mindennapos szolgáltatásokat az ott élők is kénytelenek másutt igénybe venni. E városok saját települési infrastruktúrájának kiépítettsége is elmarad a nagyobb városok színvonalától.

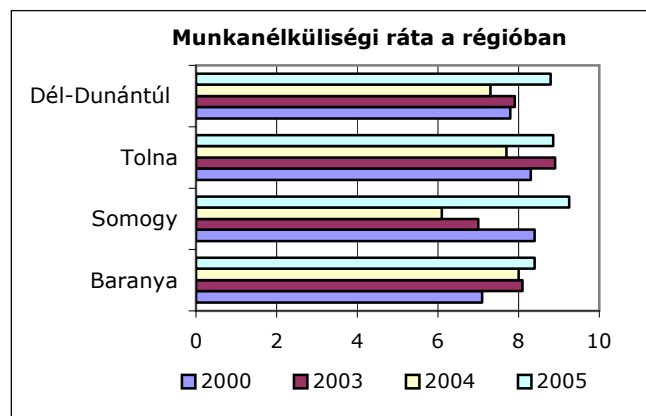
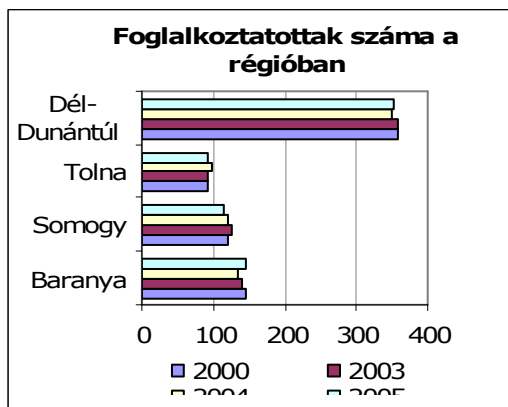
Kaposvár a térségben – Pécs mögött - **másodlagos erőközpont** szerepet tölt be a tágabban értelmezett régióban.

Foglalkoztatottság

Az utóbbi két évtizedben gyökeresen átalakult a régió ágazati szerkezete. A mezőgazdaság és erdőgazdálkodás 1990-es 20%-os részesedése 2001-re 8%-ra csökkent, az ipar és építőipar aránya némi csökkenéssel egyharmados részesedést ért el, a szolgáltatási szektor hányada pedig 44%-ról 59%-ra nőtt.

Bizonyos területeken a régió belül is nagyban eltérnek a megyék jellemzői. Az ágazati szerkezetben a termelő ágak – leginkább az ipar jelentős szerepéből következően – Tolna megyében jelentősek, a másik két megyében meghatározóbb a szolgáltatások szerepe.

2001-ben a mezőgazdaságban a régió mindhárom megyéjében csökkent a foglalkoztatottak aránya. Az ezt követő években Tolna megyében átmenetileg javult a helyzet, 2005-ben pedig egyedül Baranyában mutatkozik növekedés. A **munkanélküliség** mutatóit vizsgálva azonban látható, hogy e tekintetben Baranya megye sincs kedvezőbb helyzetben.

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005. (Ecorys szerkesztés)

Az agrárágazatban hosszú ideje tartó, tendenciaként érvényesülő létszámfogyás – amely tulajdonképpen a korszerű gazdaság velejárója – elsősorban a termelési technológiák modernizációjával függ össze. Létszámnövekedés egyedül a szolgáltatási szektorban következett be, bár mértéke a szektor egészét tekintve nem volt túl jelentős.

A bruttó hazai termék megoszlása, az országos átlag %-ában		
	2003	2004
Baranya megye	3,0	2,9
Somogy megye	2,3	2,3
Tolna megye	1,7	1,7
Dél-Dunántúli Régió	7,0	6,9

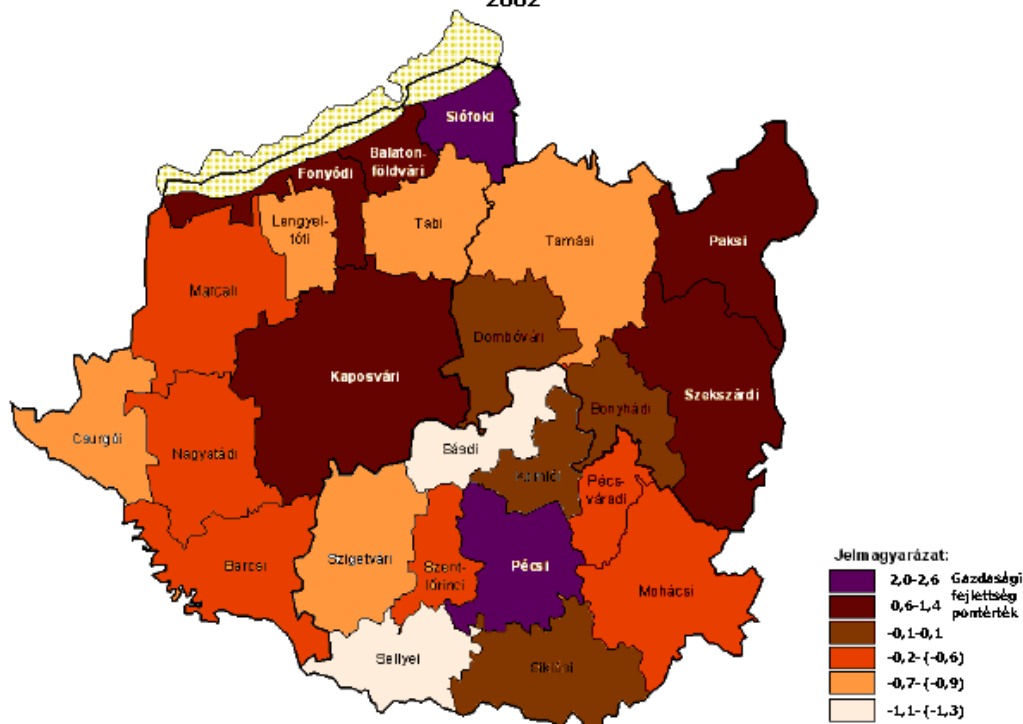
Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

A régió a magyarországi GDP mintegy 7%-át adja, ezen belül a legnagyobb részesedése Baranya megyének van (Pécs). A gazdasági fejlettség régión belüli jellemzőt mutatja be az alábbi térkép. Látható, hogy kiemelkedik Pécs, mint régióközpont térsége, valamint Siófok, mint a balatoni üdülőkörzet „fővárosa”, amely – a másik két Balaton-menti kistérség településeivel együtt - idegenforgalmi potenciáljával nagyban hozzájárul a régió gazdasági mutatóinak javításához.

A kaposvári kistérség a fentiekén túl a paksi és a szekszárdi kistérséggel egy fejlettségi kategóriában van – míg Kaposvár és Szekszárd megyeszékhelyek, addig a paksi térség az atomerőmű nemzetgazdasági potenciálja miatt kerülhetett ebbe a kategóriába.

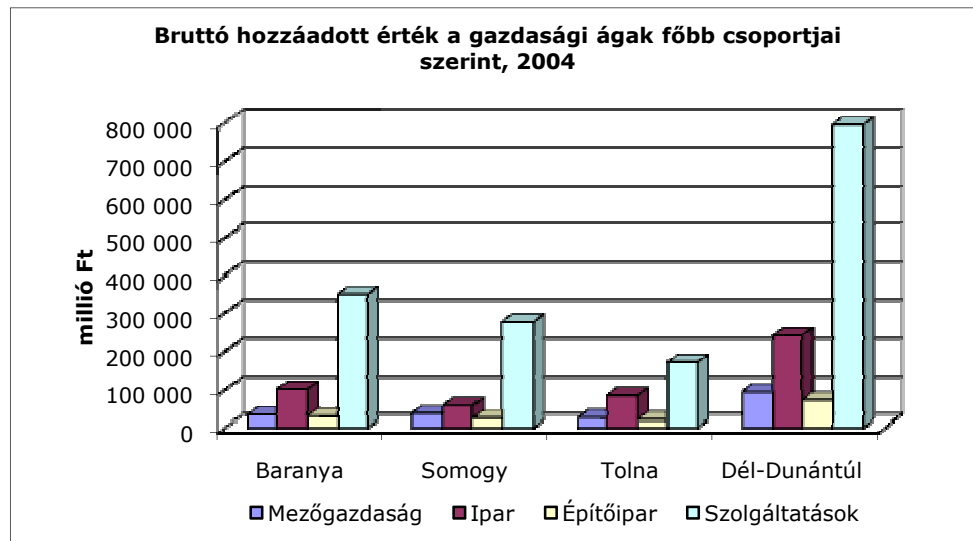
A kistérségek gazdasági fejlettsége a Dél-Dunántúlon

2002

Forrás: KSH, DD RFÜ

Az alábbi diagram is jól mutatja, hogy elsősorban Somogy megye (azon belül is a Balaton-parti, jelentős idegenforgalmú városok), illetve Baranya megye adják a régió tercier GDP-jének legnagyobb részét.

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

A külföldi érdekeltségű vállalkozások megyeszékhelyeken való jelenléte között markáns különbségek mutathatók ki. A három megyei jogú város közül Pécs vezető pozíciója vitathatatlan, e településre összpontosult a Baranyában letelepült külföldi érdekeltségű vállalkozások által befektetett összeg 86%-a, míg a szervezetek 49%-a. Szekszárd „tőkeerősség” szempontjából Pécstől elmaradva ugyan, de kedvezőbb státust foglalt el, mint Kaposvár.⁴

A vállalkozások számát illetően Tolna megye elmarad a másik két megyétől. Míg a vállalkozások abszolút száma Baranyában a legtöbb, addig a lakosságarányos mutató Somogyban a legmagasabb: itt közel 120 vállalkozás jut 1000 lakosra.

A regisztrált vállalkozások száma, 2005							
	Regisztrált vállalkozás	Ebből					Regisztrált vállalkozás 1000 lakosra
		korlátolt felelősségű társaság	részvénytársaság	szövetkezet	betéti társaság	egyéni vállalkozás	
Baranya	45 585	6 837	122	221	8 016	28 544	114,2
Somogy	39 624	4 182	91	231	4 545	29 437	119,9
Tolna	24 655	2 938	38	202	3 368	17 405	101,0
Dél-Dunántúl	109 864	13 957	251	654	15 929	75 386	112,8

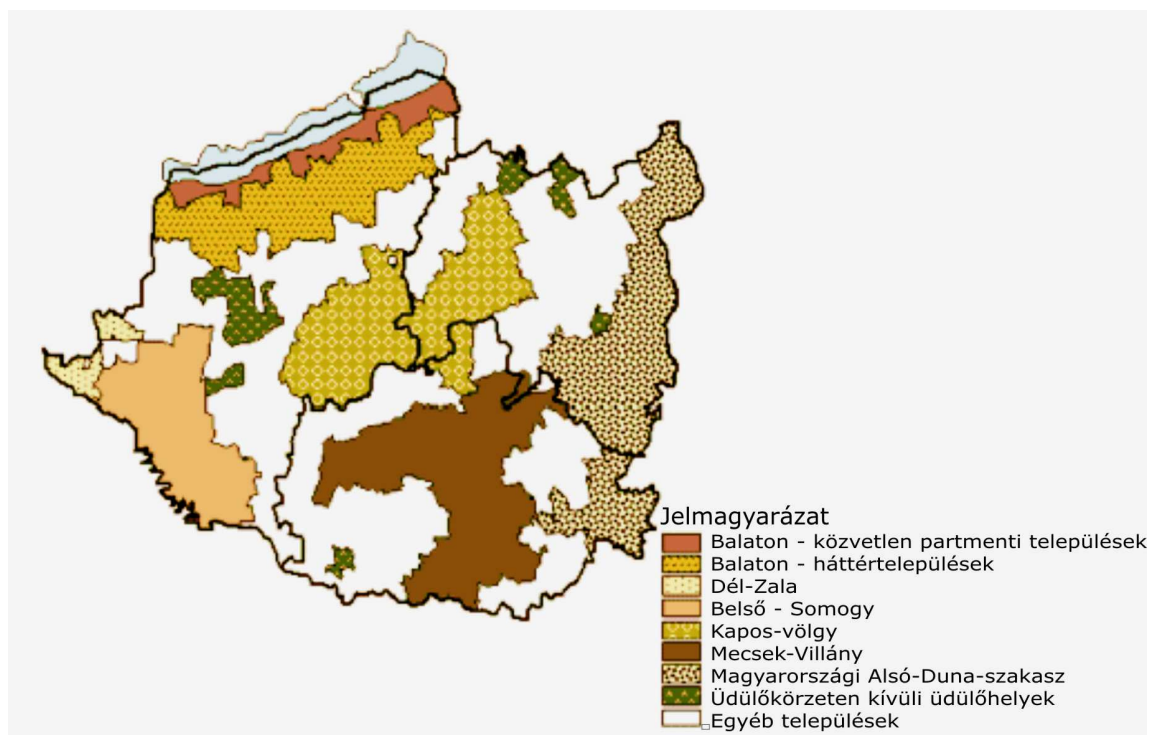
Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

Elérhetőség, turisztikai potenciál

Az idegenforgalom szempontjából az egyik legfontosabb kérdés az **elérhetőség**, megközelíthetőség, hiszen a turistának el kell jutnia a kiválasztott célterületre, hogy igénybe vehesse a turisztikai szolgáltatásokat. Közlekedési szempontból az ország egyik leghátrányosabb helyzetű régiója a Dél-Dunántúl. Autópálya csak a régió északi peremét érinti, a belső területek e tekintetben feltáratlanok. Hazai viszonylatban fejlett vasúti kapcsolata csupán a főváros felé van (intercity), a szomszédos régiók felé mind a közúti, mind pedig a vasúti kapcsolata elégtelen. Folyamatos üzemű közforgalmú repülőtér a régióban jelenleg nem található, a pécs-pogányi repülőtér fejlesztése jelenleg folyamatban van. A turisztikai kínálat javítása érdekében elengedhetetlen a közlekedési infrastruktúra gyors fejlesztése.

4 Forrás: KSH, DDRFÜ

Üdülőkörzetek a Dél-dunántúli régióban

Forrás: KSH

A **Kapos-völgy üdülőkörzet** a régió szálláshelyeinek 3%-át, vendégforgalmának 5%-át adja. A forgalom a 90-es évek második felétől bővült. A vendégek háromnegyede belföldi. A forgalom zöme négy településre, Kaposvárra, Tamásiba, Igalba és Hőgyészre összpontosul.

Jelenleg a régió **turisztikai termékkínálatának** jelentős része nem piacképes. Nincs homogén, jól azonosítható termékkínálat, és a kínálat ár/érték, valamint ár/élmény aránya alacsony mértékű. A napjaink turizmusában jelentkező keresleti trendeknek csak úgy lehet megfelelni, ha az egyes térségek a hazai és nemzetközi igényekhez messzemenően igazodva alakítják ki turisztikai termékkínálatunkat. Dél-Dunántúlon a turisztikai termékfejleszthető vonzerők és a régió gazdasági adottságai nem teszik lehetővé túl sok turisztikai terméktípus fejlesztését, hanem sokkal inkább célravezető néhány (legfeljebb 4-5) olyan markáns termék kiválasztása, melyeket nemzetközi szintű turisztikai terméké lehet és érdemes fejleszteni⁵.

⁵ 5 Dél-Dunántúli Régió – helyzetelemzés (DDRFT, 2005)

	Kiskereske- delmi üzlet 1000 lakosra	Vendéglátó hely	Ebből:		Kereskedelmi szálláshelyek		
			étterem, cukrászda	bár, borozó	férőhely	Férőhely 1000 lakosra	vendégjé- szaka
Balatonföldvári	31	308	263	42	10 346	883	24 515
Barcsi	21	149	80	60	235	9	475
Csurgói	13	98	50	39	301	16	392
Fonyódi	37	689	594	80	11 969	441	12 600
Kaposvári	17	751	474	156	1 872	15	692
Lengyeltóti	13	52	36	15	639	56	338
Marcali	17	159	96	55	125	4	84
Nagyatádi	16	130	60	64	730	26	1 046
Siófoki	36	750	659	81	15 792	417	18 892
Tabi	16	69	35	30	40	3	127
Összesen	21	3 155	2 347	622	42 049	127	4 498
Dél-Dunántúl	18	6 628	4 379	1 652	61 021	63	2 316

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

Kereskedelmi szálláshelyek tekintetében természetesen a Balaton-parti kistérségek messze felülmúlják a megye többi kistérségét. Érdekes, hogy a vendéglátóhelyek tekintetében ez már nem ilyen egyértelmű – jelesül a kaposvári kistérség is hasonló nagyságrenddel képviselteti magát. A vendéglátás tekintetében Kaposvár és környéke tehát kiemelkedik. A szálláshelyek számának alakulása erősen változó, sok esetben ingadozó képet mutat. Somogy megyében folyamatos, kismértékű csökkenés figyelhető meg az utóbbi 10 évben. Egyedül Tolnában emelkedett a szállásférőhelyek száma. Az adatokból jól kivehető, hogy kedvezőtlen a régió szállásférőhely kínálatának összetétele. Alacsony a magasabb komfortfokozatot biztosító szállodák aránya, és ezek között is kevés a jó minőségű, magasabb osztályba sorolt szálloda. Öt csillagos szálloda csupán egy van a régióban (Hertelendy Kastélyszálló), négy csillagos is csak összesen nyolc.

Kereskedelmi szállásférőhelyek, 2005. július 31.								
	Kereskedelmi szállásférőhely összesen				Ebből: szállodában			
	1990	1995	2000	2005	1990	1995	2000	2005
Baranya	14 356	14 682	16 450	13 929	2 756	4 403	2 799	2 910
Somogy	66 502	48 776	43 237	42 049	4 737	12 382	15 603	15 736
Tolna	3 298	3 141	3 582	5 043	528	784	1 218	1 418
Dél-Dunántúl	84 156	66 599	63 269	61 021	8 021	17 569	19 620	20 064

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

Kaposváron és a Zselicben elkezdődött a turisztikai termékek, programcsomagok összeállítása. A kezdetben spontán alakuló turizmusban résztvevő szolgáltatók felismerték a termékspecifikus összefogás szükségességét, ennek eredményeképpen megalakult egyebek között a Zselici Faluhotel Hálózat, a Somogy Megyei Lótenyésztési Egyesület, valamint az Idegenvezetők Somogy Megyei Egyesülete, régiós szinten kialakulóban van a Dél-dunántúli Lovas Klaszter. Régiós szinten az elmúlt évben megalakult és működik a Termál Klaszter. Kaposváron és a Zselicben a turizmus területén még nincs kiaknázva az összes fejlesztési lehetőség.⁶ Magyarországi viszonylatban a Dél-dunántúli régió igen kedvező terepe a borturizmusnak. Az ország 22 borvidéke közül öt – a Dél-Balaton, a Mecsekaljai, a Szekszárdi, a Tolnai, a Villányi – található térségünkben. Az érintett települések köre a dél-dunántúli helységek mintegy ötödét teszi ki, ami országosan is jelentős aránynak mondható.

⁶ Kaposvár és környéke idegenforgalmi koncepciója

I.1.3. Megyei szerepkör

Kaposvár Somogy megye székhelyeként számos megyei szintű közigazgatási és közszolgáltatási funkciót tölt be saját, illetve a megyei önkormányzat intézményei, valamint az egyes szakhatóságok kirendeltségei révén. Az elmúlt időszakban végbement dekoncentrációnak, illetve a kistérségi központok fejlesztésének köszönhetően néhány területen megerősödtek, más területeken meggyengültek a város funkciói. **Kaposvár mindezek ellenére még mindig hagyományosan domináns szerepet tölt be a megye gazdasági és társadalmi folyamataiban.**

Somogy megye

A megye a Dunántúli-dombság középső részét foglalja magába, két nagy tájegységre különíthető el: északon a változatos, tagolt felszínű Külső-Somogy, délen pedig a lankásabb Belső-Somogy terül el. A legjelentősebb folyóvíz a Dráva, emellett említést érdemel még a Kapos.

A megye területe 6036 km², ezzel a Dunántúl legnagyobb és az ország ötödik legnagyobb területű megyéje. Lakosságszáma mintegy 332 ezer fő, népsűrűsége kicsi: 55 fő/km². A népesség nagyjából fele városban, másik fele - többnyire kis lélekszámú - községekben él. A városok aránya (14 város, ebből 5 a Balaton mellett) az országos átlaghoz képest alacsony. A megye székhelye Kaposvár, további nagyobb városok: Siófok, Nagyatád, Marcali. Elsősorban idegenforgalmi szempontból meghatározó tényező, hogy a Balaton teljes déli partja Somogy megyéhez tartozik.

Természeti és épített értékek

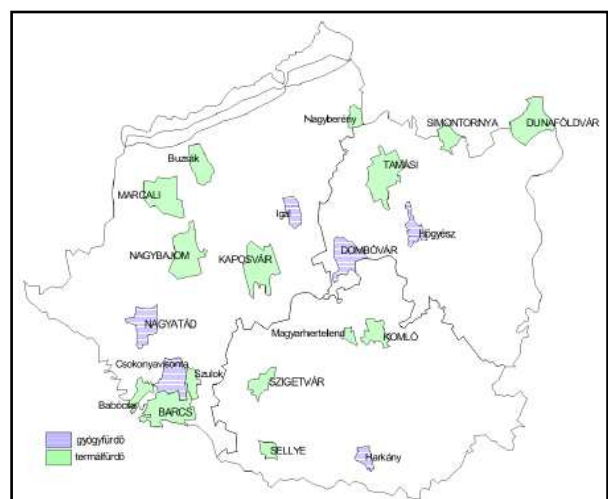
Somogyban olyan országos jelentőségű természetvédelmi területeket találunk, mint a Zselici Tájvédelmi Körzet, a barcsi ősborkás, vagy a babócsai nárcisosz.

A természeti értékek közül a legjelentősebb kétségkívül a Balaton, amely idegenforgalma révén meghatározó jelentőséggel bír.

A Balatontól a Kapos-folyóig terjedő, vízben szegény terület a **Külső-Somogy**. Itt viszonylag kevés a természetvédelmi oltalom alatt álló terület. Országos jelentőségű védettséget élvez a Látrányi puszta és a somogyvári Kupavár-hegy természetvédelmi terület.

A Dél-Dunántúli Régió 22 **gyógy- illetve termálfürdőjéből** 12, míg Magyarország 39, a Régió Dél-Dunántúli Régió 5 gyógyfürdője közül 3 található a megyében (Csokonyavisonta, Igal, Nagyatád). További 3 termálfürdő (Kaposvár, Nagyberény, Marcali) rendelkezik gyógyvíznek minősített vízzel. A kaposvári termálfürdőben a Kaposi Mór Megyei Kórház mozgásszervi járó beteg kezeléseit folynak.

Az országos **műemlék**jegyzék szerint a magyarországi "védett" objektumok száma több mint tízezer, ebből 538 Somogyban megyében található. Szép számban lelhetők fel Somogyban középkori emlékek, közülük is legnevezetesebb talán az 1091-ben alapított somogyvári bencés apátság. Számos román és gótikus stílusú templom - mint Kőröshegyen, Telekiben, Szenyérben vagy Buzsákon - őrzi a XI-XV.

Forrás: KSH (in: Dél-Dunántúli Régió – helyzetelemzés (DDRFT, 2005))

század építészeti sajátosságait. Az 1061-ben alapított zselicszentjakabi bencés apátság Kaposvár egyetlen romemléke. Legjelentősebb középkori romok Somogyban a somogyvámosi, az ádándi Hetye-dűlői, a Balatonlelle-rádpusztai vagy a Somogyszentpál-varjaskéri templomok, valamint a Kerekiben lévő Fejérkő vára is. A megyében 56 műemléki védelem alatt álló és 116 helyi jelentőségű kastély és kúria található. Ezen kívül szinte minden nagyobb településen található a századforduló építészetére jellemző villaépületek, melyek értékes, megőrzendő emlékek, még akkor is, ha többnyire nem szerepelnek a műemlékjegyzékben⁷.

Somogy megyében több falusi turizmus fejlesztésében érdekelt civil szerveződés működik.

A tevékenység támogatására létrejött szervezések:

1. Bányai Panoráma Egyesület, Kaposvár
2. Honismereti és Természetvédő Egyesület, Mesztegnyő
3. Szennai Falusi Turizmus Egyesület
4. Zselici Faluhotel Hálózat
5. Somogy Megyei Falusi Turizmus Szövetség

Ezekon kívül a térségfejlesztésben, településfejlesztésben, természetvédelemben érdekelt önkormányzati társulások, civil szervezések (pl. Zselica Szövetség, Somogy Természetvédelmi Szövetség) is támogatják a falusi-vidéki turizmus különböző formáinak fejlesztését.⁸

Somogy Megye Közgyűlése évente egyszer *Örökségünk - Somogyország kincse* néven címet adományoz az épített és a természetes környezeti, kulturális értékek, illetve különleges teljesítmények elismerésére, amit magánszemélyek vagy közösségek hoztak létre. 2005-ben az egyik díjazott a kaposvári Csiky Gergely Színház volt, 2004-ben pedig Rippl-Rónai József életműve, amely nagyrészt a kaposvári Római-hegyi villához kötődik⁹.

Településszerkezet

Somogyban a 2007. január 1-i közigazgatás szerint az önálló önkormányzattal rendelkező települések száma 245 (1990. január 1-jén 237 volt). Az önkormányzatok közül 66 körjegyzőségi feladatokat is ellát. A '90-es években a városok száma 9-ről 12-re, a községek száma pedig 228-ról 232-re nőtt. 2001. július 1-jén Nagybajom, 2006. október 1-jén pedig Kadarkút település városi címet kapott, így Somogy megyében a 14. város lett.

Somogy megye jellemzően sűrű településhálózattal rendelkezik. A 245 településből 14 város, de 100 körüli azon települések száma, amelyek népességszáma az 500 főt sem éri el.

A falvak településszerkezete általában "egyutcás", bár több helyen őrizték a korábbi "halmazos" elrendezés emlékét.

Somogyban egykor majd' minden faluhoz tartozott szőlőhegy. A szőlőhegyek és erdővel borított domboldalak egyiséget alkotnak a településekkel.

⁷ www.somogy.hu

⁸ Idegenforgalmi koncepció

⁹ www.somogy.hu

	Település	Ebből: város	A települések száma népességnagyság-kategóriák szerint								Terület, km ²
			-499	500- 999	1000- 1999	2000 - 4999	5000- 9999	10 000-49 999	50 000-99 999	100 000-	
Balatonföldvári	13	1	4	5	3	1	-	-	-	-	255
Barcsi	26	1	14	8	3	-	-	1	-	-	696
Csurgói	18	1	7	4	5	1	1	-	-	-	496
Fonyódi	14	3	2	4	5	1	2	-	-	-	418
Kaposvári	54	*2	38	21	13	4	-	-	1	-	1 573
Lengyeltóti	10	1	4	1	4	1	-	-	-	-	273
Marcali	34	1	18	12	1	2	-	1	-	-	825
Nagyatádi	18	1	6	5	4	2	-	1	-	-	647
Siófoki	10	1	1	2	3	3	-	1	-	-	373
Tabi	25	1	17	5	2	1	-	-	-	-	480
Összesen	245	**13	111	67	43	16	3	4	1	-	6 036
Dél-Dunántúl	654	34	346	142	96	47	8	13	1	1	14 169

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

*2008-tól már 3, **14

A megye városokkal való lefedettsége viszonylag megfelelőnek mondható. A 14 városból 8 a Balaton mentén vagy annak háttér térségében található. (*A táblázatban még csak 13 város szerepel, a 14. Kadarkút – lásd fent.) Az 500 fő alatti – ún. veszélyeztetett – települések zömében a megye nyugati és déli szegélyén, illetve a Balaton és Kaposvár vonzáskörzete közötti, ún. árnyékhelyzetben lévő települések közül kerülnek ki. Ez utóbbiak fejlesztési potenciálját javítja a területrendezési tervben javasolt térségi összekötő utak kiépítése.

Néhány város valódi városi funkciói még nem teljesen alakultak ki (pl: Lengyeltóti, Nagybjom, Kadarkút, Balatonföldvár). A megye középső részén, Kaposvár vonzáskörzetének peremén Böhönye–Nagybjom, Kadarkút és Igal településeken a városi illetve a térségi funkciók még részben hiányosak.

Somogy megye a Balaton-part által biztosított kedvező idegenforgalmi háttérnek köszönhetően a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás gazdasági ágon belül teljesített lényegesen magasabb hányadot, mint a másik két megye. A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás képviselt a másik két megyére jellemzőnél magasabb (de itt sem túl magas) részarányt, csakúgy, mint a közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás.

Oktatás-közművelődés

A megyében 120 közoktatási intézmény működik (általános iskola, ill. óvoda+általános iskola, ill. speciális diákothon), 39 középfokú oktatási intézmény. Felsőoktatási intézményeket illetően a Kaposvári Egyetem, valamint a Pécsi Tudományegyetem (PTE) kihelyezett kara említhető.

A megyében összesen 59 múzeum és kiállítóhely, 169 művelődési ház és faluház, valamint 211 városi és községi könyvtár működik.

A megye kistérségei

Somogy megye **11 statisztikai kistérséget** foglal magában, melyből területét és népességét tekintve a Kaposvári Kistérség a legnagyobb. A kistérség településeinek száma 2008. január 1-jétől, az újonnan alakuló Kadarkúti kistérség létrejöttével **54** településre csökkent: Kaposszerdahely, Kaposújlak, Kaposmérő a Kadarkúti Kistérséghez került. Az így átalakuló, kisebb térségben Kaposvár szerepe, súlya várhatóan tovább erősödik.

Forrás: www.teruletfejlesztes.somogy.hu

Statisztikai kistérségek a megyében

- Balatonföldvári kistérség
- Barcsi kistérség
- Csurgói kistérség
- Fonyódi kistérség
- Kadarkúti kistérség
- **Kaposvári kistérség**
- Lengyeltóti kistérség
- Marcali kistérség
- Nagyatádi kistérség
- Siófoki kistérség
- Tatabányai kistérség

Többcélú Kistérségi Társulások (TKT) a megyében

Balatonföldvári TKT
 Barcsi TKT
 Csurgó TKT
 Fonyódi TKT
 Kaposvári TKT
 Pogányvölgyi TKT
 Marcali TKT
 Rinyamenti TKT
 Siófok és Környéke TKT
 Koppány-völgye TKT
 + Kadarkúti TKT

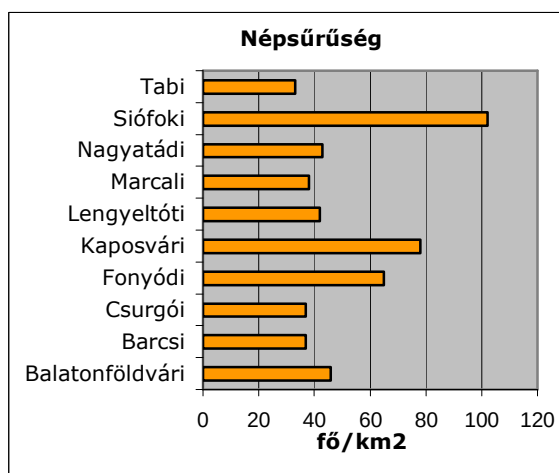
Forrás: www.teruletfejlesztes.somogy.hu

A megye és a kistérségek főbb társadalmi-gazdasági jellemzői¹⁰

Az alábbi kistérségi elemzések a KSH 2005-ös területi statisztikái alapján készültek, amikor a Kadarkúti kistérség még a Kaposvári Kistérség részét képezte. A 2008-ban újraformálódott Kaposvári kistérségről naprakész statisztikák még nem készültek, így azokra jelen munkában még nem támaszkodhattunk.

Népesség

A Kaposvári kistérség népessége többszöröse a többi somogyi kistérségének. Népsűrűsége azonban elmarad a siófokiétól.

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005 Ecorys szerkesztés

A 120 feletti népsűrűségű településeken lakók aránya a Siófoki Kistérségben a legmagasabb, 63,1%, a kaposvári kistérség a második: 59,2%

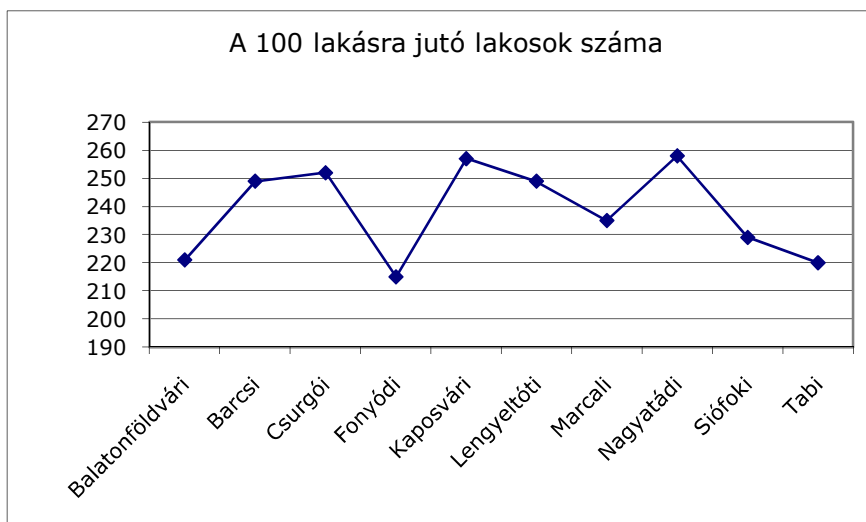
A városi népességszám 162.827 fő¹¹, amely a megyei lakosság 49%-át jelenti.

	Lakónépesség		A városok népessége	A települések átlagos népessége	Népsűrűség, (fő/km ²)	A 120 feletti népsűrűségű településeken lakók aránya, (%)
	az év végén (fő)	év végi változása a 2001 év végéhez (%)				
Balatonföldvári	11 736	-0,9	2 078	903	46	17,5
Barcsi	25 799	-4,0	12 106	992	37	–
Csurgói	18 247	-3,8	5 581	1 014	37	6,9
Fonyódi	27 071	-1,9	16 073	1 934	65	22,2
Kaposvári	122 541	-1,4	71 281	1 591	78	59,2
Lengyeltóti	11 320	-5,1	3 336	1 132	42	–
Marcali	31 455	-4,2	12 129	925	38	–
Nagyatádi	27 655	-3,4	11 584	1 536	43	42,4
Siófoki	37 902	2,0	23 971	3 790	102	63,1
Tabi	15 673	-6,1	4 688	627	33	30,3
Összesen	329 399	-2,2	162 827	1 344	55	37,1
Dél-Dunántúl	970 700	-2,3	544 803	1 484	69	50,9

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

¹⁰ A kistérségi elemzések a korábbi, 77 településből álló Kaposvári kistérségre támaszkodnak. Frissebb adatok az új kistérségre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre.

¹¹ 2005. január 1-jén (KSH)

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

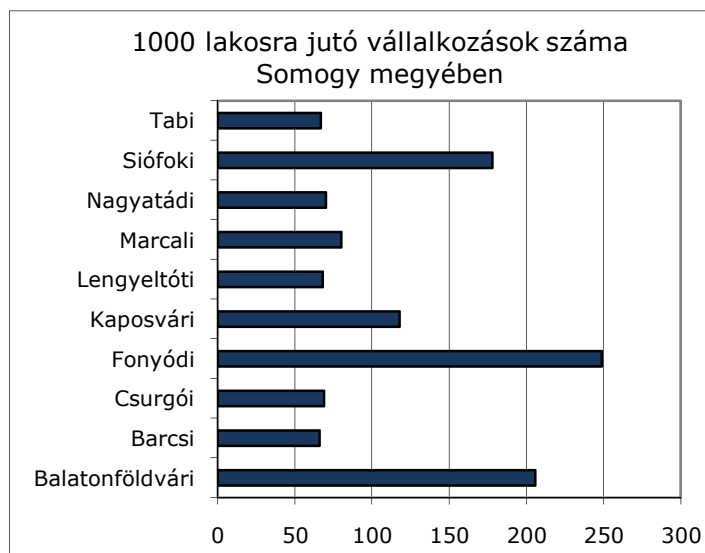
A kaposvári és a nagyatádi kistérségben a legmagasabb (257, 258 fő) a 100 lakásra jutó lakosok száma.

Az **infrastrukturális ellátottság** tekintetében nagy különbségek figyelgetők meg a megye egyes kistérségei között – elsősorban a csatornahálózat kiépítettségét illetően. A Balaton-parti települések természetesen sokkal jobb mutatókkal rendelkeznek e téren, mint a belsőbb területek. A legelmaradottabb – e mutató esetében is – a Tabi kistérség.

	Közüemi vízhálózatba	Közüemi szennyvíz- csatorna- hálózatba
	bekapcsolt lakás, %	
Balatonföldvári	98,9	64,1
Barcsi	95,7	70,6
Csurgói	91,9	31,5
Fonyódi	99,1	87,1
Kaposvári	97,2	58,5
Lengyeltóti	92,2	56,4
Marcali	95,3	47,1
Nagyatádi	95,3	49,4
Siófoki	92,6	73,9
Tabi	94,9	17,3
Összesen	95,9	58,7
Dél-Dunántúl	96,2	62,1

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

A **vállalkozások** 1000 lakosra jutó száma Baranyában a legmagasabb, az egyes kistérségek között azonban megyétől függetlenül nagyok a különbségek. A régióban átlagosan 113, Somogy megyében 120. Legsűrűbben a pécsi, illetve a Balaton-part mentén elhelyezkedő fonyódi és siófoki kistérségben működnek vállalkozások, jelentős mértékben az idegenforgalomhoz kötődve, így a vállalkozások legnagyobb része csak ideény-jelleggel üzemel.

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005, Ecorys szerkesztés

A rendszerváltozás utáni időkből jelentősen átalakultak a gazdasági folyamatok, amelyekben Somogy megye is a „vesztes területek” közé tartozik. A megyén belül a gazdaság területi eloszlásában, a foglalkoztatásban, a munkanélküliségben is jelentős területi eltérések vannak

A **foglalkoztatottak** száma nemzetgazdasági ágak szerinti bontásban az alábbiak szerint alakult 2005-ben:

	A mezőgazdaság és erdőgazdálkodás	Az ipar és az építőipar	A szolgáltatások	A munkanélküliek aránya, % 2005.december 20.
	foglalkoztatottjai az összes foglalkoztatott %-ában, 2001. február 1.			
Balatonföldvári	7,8	24,0	68,1	6,6
Barcsi	15,0	27,5	57,4	15,0
Csurgói	13,9	28,9	57,2	14,9
Fonyódi	6,9	24,0	69,1	6,5
Kaposvári	6,2	27,7	66,0	8,3
Lengyeltóti	12,5	32,6	54,9	11,4
Marcali	11,5	36,0	52,5	10,4
Nagyatádi	11,1	33,2	55,7	14,4
Siófoki	4,5	25,6	69,9	6,6
Tabi	12,7	45,6	41,7	11,5
Összesen	8,6	29,4	62,1	9,7
Dél-Dunántúl	8,2	32,7	59,1	8,8

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2005

I.1.4 Kistérségi szerepkör

A Kaposvári Kistérség

A kaposvári kistérséget alkotó települések száma 2008. január 1-jétől 77-ről 54-re csökkent, amelynek eredményeként a kistérség népességében Kaposvár lakosságszám-aránya nőtt (67 %). A város fejlődését hátrányosan befolyásolja, hogy az átalakulás révén Kaposvár agglomerációs településeinek egy része (Kaposszerdahely, Kaposújlak, Kaposmérő) a Kadarkúti kistérséghez került. A Kaposvári Kistérség az átalakulással bekerült a hátrányos térségek közé.

Az alábbi táblázat még a 2006-os, azaz a Kadarkúti kistérség kiválása előtti adatokat tartalmazza.

A Kaposvári Kistérség, 2006.

Terület (km ²)		1573
Lakónépesség (fő, 2005. jan. 1.)		123 322
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett térség (64/2004. Korm. rendelet szerint)		Nem
Típus szerint	Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térség	Nem
	Ipari szerkezetátalakítási térség	Nem
	Vidékfejlesztési térség	Nem
Mérték szerint	Hátrányos helyzetű	Nem
	Leghátrányosabb helyzetű	Nem
Települések száma		77
Jogállás szerint	Város	4
	Község	74
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett települések száma (7/2003. Korm. rendelet szerint)		41
Típus szerint	Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott település	33
	Országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott település	34
	Leghátrányosabb kistérséghez nem tartozó leghátrányosabb helyzetű település	26

Forrás: Kaposvári kistérség, VÁTI 2006. január

A Kaposvári Kistérség, 2008.

Terület (km ²)		1041
Lakónépesség (fő, 2007. jan. 1.)		101 309
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett térség (64/2004. Korm. rendelet szerint)		Igen
Mérték szerint	Hátrányos helyzetű	Nem
	Leghátrányosabb helyzetű	Nem
	Komplex program	Nem
Települések száma		54
Jogállás szerint	Város	1
	Község	53
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett települések száma (7/2003. Korm. rendelet szerint)		29
Típus szerint	Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott település	29
	Országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott település	29

Forrás: TEIR – VÁTI, 2008. március

A Kaposvári statisztikai kistérség **3. ún. vidékfejlesztési kistérség** vagy más néven **mikrotérség** (Igali, Somogyjádi és a Zselic kistérségei) területét fedi le.

Településszerkezet

A települések részben a közlekedési főutak mentén, részben azoktól 6-8 km-es távolságra helyezkednek el. Az infrastrukturális hiányosságok a településszerkezetet kisebb, 3-5 községes csoportokra tagolják, amely településcsoportoknak egy-egy falu képezi a kialakult természetes központját. A települések kb. egynegyede zsáktelepülés.

Főbb földrajzi jellemzők

A Kaposvári kistérség a Somogyi-dombság, a Zselicség, valamint a Kapos-folyó völgyének területén, a Dunántúl dél-keleti részén helyezkedik el. Somogy megye dombokkal és völgyekkel szabdalta tájain már a római kortól kezdve nagyon sok – mintegy 250 – mesterséges tavat létesítettek, így a Kaposvári kistérségben is az átlag feletti a **mesterséges tavak és víztározók** száma. A kistérségben található Magyarország leghosszabb mesterséges tava, a Kaposvár melletti Deseda-tó, de jelentős méretű víztározókkal rendelkeznek az alábbi települések is: Fonó, Gálosfa, Gölle, Hetes, Nagyberki, Osztopán és Ráksi.

A Kaposvári kistérség legfontosabb erőforrásai a táji-természeti adottságok. A természeti erőforrásokon belül a földterület és az erdőállomány a meghatározó. A kistérség gyakorlatilag semmilyen művelésre alkalmas érckészlettel nem rendelkezik, azonban a terület jelentős része alatt termásvíz-kincs húzódik.

A kistérség további elhanyagolt ágazata a korábban nagy hagyományokkal rendelkező szőlő-, illetve gyümölcsstermesztés.

A Kaposvári kistérség elhelyezkedése a Dél-Dunántúli Régióban

Forrás: KAPOSVÁRI kistérség Agrárstruktúra- és Vidékfejlesztési Program, 2004-2006 – Helyzetfeltárás (2004. január) p. 12.

Gazdasági jellemzők

Az **ipari szektor** szinte kizárólag Kaposvárra koncentrálódik, ahol a legszélesebb választék az építőipar területén található. A térségközponton kívül ipari tevékenység csak néhány településen folyik.

A **szolgáltató szektor** ágazatai közül a kereskedelemnek van a legnagyobb jelentősége, amelynek terén azonban a kistérség vegyes képet mutat. Kaposvár és Nagybajom városok, illetve a nagyobb települések helyzete mind az alapellátás, mind pedig a szakellátás terén jó, esetenként átlagon felüli, azonban a kistérség egyes elmaradott területein az alapellátást szolgáló üzletek jelentik a lakossági ellátás kizárólagos forrását.

A kereskedelem területén kívül a fuvarozás, a könyvviteli és adótanácsadói szolgáltatások, a reklámszolgáltatás, az ingatlanügyek, a nyomdaipar, valamint a műszaki-mérnöki szolgáltatások területén működnek vállalkozások. A szolgáltatások területén megemlíthető a kaposvári székhelyű Perfekt Rt. oktatási és képzési központ, a Penta Unió, TIT METESZ, stb.

A kistérségben az **infrastrukturális ellátottság** az országos átlag alatti, habár Kaposvár város adatai miatt a statisztikai mutatók a valóságnál kedvezőbb képet mutatnak.

A térség országos közúthálózaton (61-es és 67-es út) jól megközelíthető. Észak-déli irányban a Balatonlelle-Szigetvári 67. sz. főközlekedési út, kelet-nyugati irányban pedig a 61. sz. főközlekedési út (Nagykanizsa-Dunaföldvár) szeli át. A 2003. évben befejezett, Kaposvárt északról elkerülő út nagyban növelte a városkörnyék út-infrastrukturális fejlettségét. Valamennyi település szilárd burkolatú úton elérhető.

Somogy megye egésze igen gazdag termál- és gyógyvizekben, ugyanez vonatkozik a Kaposvári kistérségre is. A **gyógy- és termálturizmus** több tekintetben is kiemelkedő jelentőségű, egyfelől az alágazat fogyasztói magas minőségű szolgáltatásokat várnak, amit hasonlóan magas költségi hajlandósággal honorálnak. A gyógy- és termál-idegenforgalom az átlagost többszörösen meghaladó tartózkodási időt képes indukálni, szezonja pedig szinte egész évben tart, ami hatékonyan tudná ellensúlyozni a balatoni üdülések rendkívül rövid idejét, illetve segítené az év nagy részében kihasználatlan infrastruktúra jobb hasznosításában. A kistérségben a termálvízkinccs eddig egyedül Igalon és Hencsén került feltárássra és hasznosításra.

A **rekreációs, pihenőturizmus** lehetőségei igen széles körűek, azonban a terület sok esetben jelentős lemaradással küzd. Kaposvár város legnagyobb természeti attrakciója a 8,5 km hosszú gyönyörű Deseda-víztároló.

A kistérségi **falusi turizmus** jelenleg még döntően a külföldi keresletre támaszkodik, azonban az elmúlt néhány év tendenciája ezen arány mérséklődését mutatja, amely hosszú távon akár meg is fordulhat. Az érdeklődés azonban csak olyan területen lehet jelentős, ahol különleges természeti környezet, vagy magas színvonalú települési kultúra kiemelkedő vonzerőt képez, illetve megvalósul a falusi turizmus alapvető fogalmi és tartalmi eleme, azaz a falusi életben való részvétel. A kistérségben már történtek kezdeményezések a turizmus ezen ágának fejlesztésére.

SWOT analízis¹²

ERŐSSÉGEK	LEHETŐSÉGEK
⇒ kedvező agroökológiai és éghajlati viszonyok ⇒ adottak a gyepre alapozott állattartás és a minőségi élelmiszertermelés alapjai ⇒ extenzív állattenyésztés hagyományai, ⇒ a mezőgazdaságban dolgozók gyakorlattal, tapasztalattal rendelkeznek, többek iskolai végzettsége is megfelelő ⇒ állattartásra alkalmas telepek felújítás, korszerűsítés után ismét hasznosíthatók ⇒ állattartás takarmányigényét kiszolgáló növénytermesztés ⇒ évszázados hagyományra épülő erdő és vadgazdálkodás ⇒ vezetékes ivóvízzel minden belterületi település ellátott ⇒ helyi munkaerő rendelkezésre áll ⇒ agrár-ipari park, vállalkozások számára kialakítható területekkel rendelkezik a térség ⇒ Kaposvári Egyetem és a helyi szakemberek bevonásával a tervezésre lehetőség nyílik ⇒ egyedülálló táji-természeti adottságok ⇒ bakancsos turizmus ⇒ falusi turizmus kezdeményezéseinek megjelenése ⇒ termálturizmus (Hencse, Igal) ⇒ halastavak, vízi turizmus feltételei ⇒ kastélyok, lovaglási lehetőségek térség-szerte ⇒ úthálózat megléte a központi irányokba ⇒ oktatási szabad kapacitások állnak rendelkezésre ⇒ sportegyesületek ⇒ bővülő civil szerveződések ⇒ polgári repülőtér (Kaposújlak)	⇒ külső pénzügyi forrás bevonása ⇒ széleskörű partner kapcsolatok ⇒ EU standard programozás ⇒ egymáshoz jól illeszthető gazdasági ágak komplex fejlesztése a természeti erőforrásokhoz igazodva ⇒ összefogás a kistérség fejlesztésére, érdekeinek hatékonyabb megjelenítésére ⇒ gazdasági és társadalmi szférák közötti partnerségi és kommunikációs viszonyok javítása ⇒ a kistérség településeinek szorosabb gazdasági együttműködése ⇒ információs kapcsolatok kiépítése, bővítése ⇒ megyei és regionális együttműködés támogatása ⇒ pályázati lehetőségek jobb kihasználása ⇒ munkahelyteremtő támogatások, ágazati támogatások kihasználása ⇒ kistérségi munkaszervezet létrehozása a fejlesztési programok menedzselésére ⇒ táji-természeti adottságok hatékonyabb kihasználása, a környezet megóvása ⇒ agrárstruktúra korszerűsítése, termelési szerkezetváltás ⇒ sajátos helyi igényekhez igazodó szövetkezesek létrehozása ⇒ ökológiai adottságokhoz igazodó speciális növénykultúrák termesztése ⇒ a kistérségben kitermelt alapanyagok feldolgozási szintjének emelése ⇒ emberi erőforrások fejlesztése ⇒ képzettség emelése ⇒ szemléletformálás, a megújulási törekvések erősítése ⇒ befektetés-ösztönző kistérségi gazdasági környezet kialakítása ⇒ kistérségi marketing fejlesztése ⇒ identitástudat erősítése ⇒ idegenforgalom sokoldalú, komplex fejlesztése

¹² In. KAPOSVÁRI kistérség Agrárstruktúra- és Vidékfejlesztési Program, 2004-2006 – Helyzetfeltárás (2004. január) pp. 60-65.

GYENGESÉGEK	VESZÉLYEK
⇒ a kistérség gazdasági-, társadalmi fejlettséget mérő mutatói Kaposvár nélkül az országos átlag alatt vannak ⇒ magas munkanélküliség ⇒ iskolázatlanok, illetve a munkaerőpiacon nehezen értékesíthető szakmával rendelkezők nagy aránya ⇒ a változtatáshoz szükséges szemlélet és anyagiak hiánya ⇒ a képezhető munkaerő szemlélete ⇒ alacsony népességmegtartó képesség ⇒ felsőfokú végzettségűek alacsony aránya ⇒ romlik a népesség korösszetétele ⇒ gazdaságilag aktív népesség alacsony aránya ⇒ fiatalok alacsony száma ⇒ forráshiányos önkormányzatok ⇒ a meglévő vonalas infrastruktúra-hálózatok nem alkalmasak a vállalkozások kiszolgálására ⇒ alacsony a szennyvíz csatornázott települések száma ⇒ gyenge infrastrukturális ellátottság a kistépüléseken ⇒ a települések közötti átjárhatóság hiánya ⇒ települések viszonylagos elzártsága ⇒ a térségközponton kívül jellemzően gyenge útminőség ⇒ összekötő és átkötő utak hiánya ⇒ vezetékes ivóvíz hiánya a külterületeken ⇒ szervezett és ellenőrzött szennyvízelvezetés alacsony aránya ⇒ a térségi vízrendezés nem megoldott ⇒ helyi értékek bemutatása, hagyományok ápolása nem teljes körű, bár vannak előrelépések ⇒ tőkehiány ⇒ hazai és külföldi tőke csekély érdeklődése ⇒ korszerű technológiák hiánya ⇒ mezőgazdasági termékek alacsony feldolgozottsági szintje ⇒ a mezőgazdaságban a hagyományos növénykultúrákat termesztik ⇒ a feldolgozás, szárítás, hűtés, tárolás feltételei nincsenek megteremtve ⇒ a kiegészítő jövedelmet jelentő háztáji állattartás megszűnik, mivel a gazdák sem a gazdaságos tenyésztés, sem a környezetvédelmi előírások feltételeit nem tudják megteremteni ⇒ a gazdák versenyhátrányban vannak és a felvásárlóknak ki vannak szolgáltatva ⇒ feldolgozóipari fejlesztésekhez szükséges képzettség hiánya ⇒ biogazdálkodás szemlélete hiányzik ⇒ alacsony szintű és kevés marketing ⇒ gyenge vállalkozásösztönzés	⇒ a régió térszerkezetéből adódó belső perifériális helyzet tovább mélyülése ⇒ növekvő regionális különbségek ⇒ kistérség belső differenciálódásának növekedése ⇒ külső gazdasági, piaci szervezetek egyoldalú erőfölénye ⇒ térség gyenge gazdasági pozíciói, tőkehiány, lassú tőkebeáramlás ⇒ kistérség hagyományos termékeinek piacvesztése ⇒ agrártermelés jövedelmezőségének csökkenése ⇒ kistérség adottságaihoz nem illeszkedő agrárstruktúra ⇒ kitermelő ágazatok dominanciája ⇒ települések szűkös bevételi forrásai ⇒ népességmegtartó képesség romlása ⇒ szemléletváltás, a gondolkodásmód megváltozásának lassúsága ⇒ az EU-hoz csatlakozó országok jobban fejlődnek, mint Magyarország ⇒ az EU tagországaival Magyarország nem tudja felvenni a versenyt, a gazdasági-technológiai lemaradást nem tudjuk behozni

Az elmúlt évek fejlesztései nyomán a térség részben rendelkezik az alapvető infrastruktúrával. Kedvezőek a táji-természeti adottságok, melyre az idegenforgalom-turizmus fejlesztése alapozható. A térség évszázados extenzív mezőgazdasági termelési kultúrával rendelkezik. Hagyományai vannak az állattenyésztésnek, a burgonyatermesztésnek. Jelentős számban áll rendelkezésre alacsony képzettségű olcsó munkaerő. A kistérségben kialakulóban van a falusi turizmus.

A lakosságban a megújulásra, változtatásra irányuló törekvés fellelhető, de ennek módját, folyamatát és gazdasági lehetőségeit kevésbé ismerik. A gyengeségeket vizsgálva a magas munkanélküliség szembetűnő, a népesség korösszetétele romlik, tovább nőtt az eltartottak amúgy is magas aránya. Az agrárgazdálkodás ellehetetlenülése, a kistérség hagyományos termékeinek piacvesztése és leépülése a meghatározó tendencia. A képzetlen munkaerőre egyre inkább nincs igény. A mezőgazdasági üzemek egy része megszűnt, a privatizációval létrejött új gazdaságok elaprózott parcellákon gazdálkodnak, korszerűtlen a technikai hátterük, fejlődésüket a gyenge termőhelyi adottságok, a tőkehiány gátolja.

A **települések gazdasági együttműködésének szorosabbá tételével**, az egyes mikrotérségek közötti információs kapcsolat erősítésével megindulhat a fejlődés a vidéken. A gazdasági szférában a mezőgazdasági hagyományok, az adottságoknak megfelelő termelési szerkezet, a feldolgozottsági szint növelése és a falusi turizmus fejlesztése hozhat eredményeket. A kistérség lehetőségei országos összehasonlításban átlagon alulinak mondhatók.

Szükséges a kistérségben az **emberi erőforrások fejlesztése**, a képzés, a szemléletformálás. A kistérség felemelkedésében, a helyi társadalmi-gazdasági folyamatokban jelentős szerepet kell vállaljon a térség értelmisége, a fejlesztési folyamatba bekapcsolódó személyek és szervezetek. Aktivitásukon múlik, hogy milyen eredményesen tudják felkutatni a fejlődéséhez bevonható külső és belső erőforrásokat. További lehetőség a **kistérségi marketing** fejlesztése, befektetéseket vonzó helyi gazdasági környezet kialakítása. A veszélyek között kiemelendő a térségből a fiatalok és az értelmiség eláramlása, a térség gyenge gazdasági pozíciói, a hagyományos termékek piacvesztése. A fejlődési folyamatban potenciális veszély a térség környezeti állapotának romlása. További veszélyeket rejt az elöregedés, romló egészségi állapot, a gazdasági aktivitás csökkenése és a közlekedési állapotok romlása.

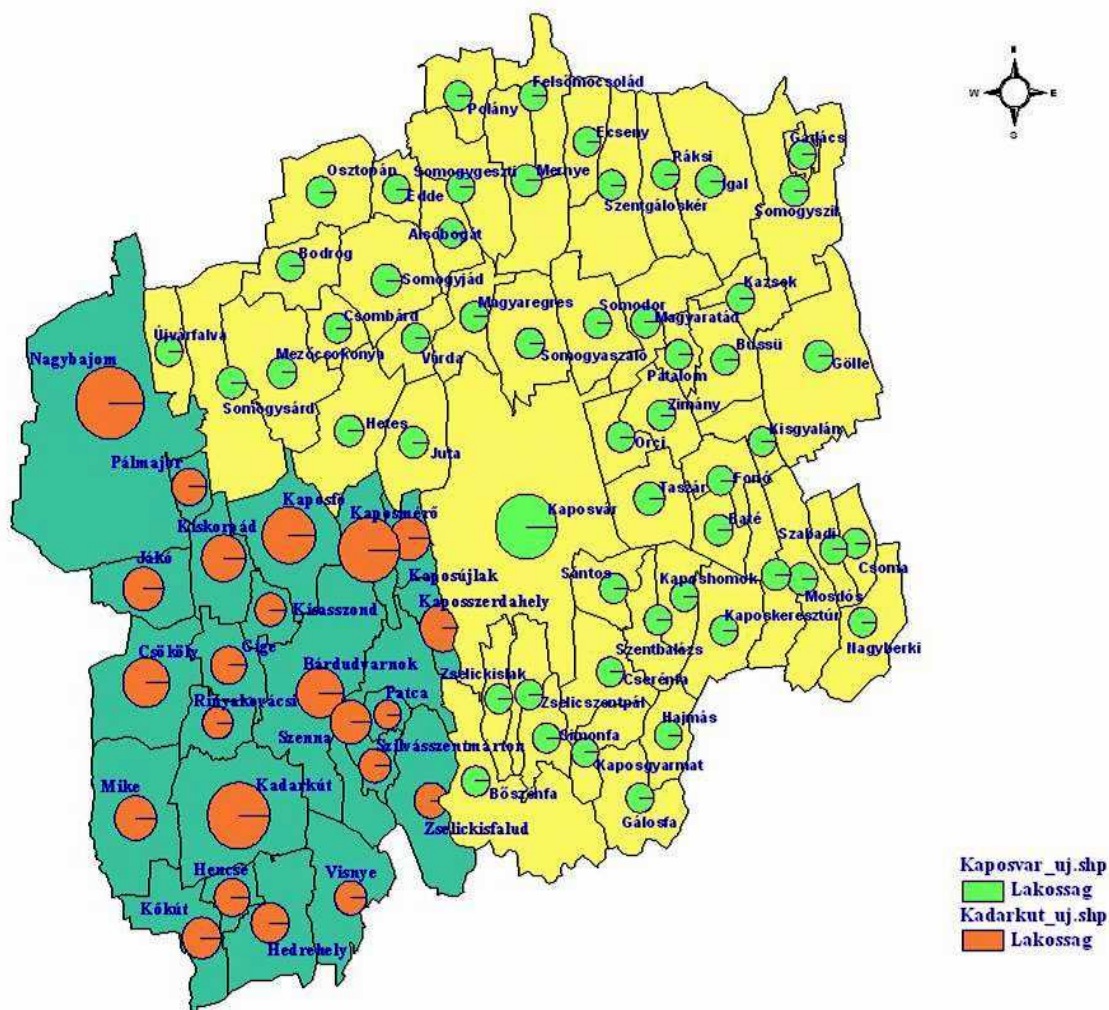

Forrás: KAPOSVÁRI kistérség Agrárstruktúra- és Vidékfejlesztési Program, 2004-2006 – Helyzetfeltárás (2004. január) pp. 66.

A **KAPOSVÁRI TÖBBCELÚ KISTÉRSÉGI TÁRSULÁS** 2004-ben alakult. A kistérséghez 77 település tartozott, melyből a Kadarkúti Többcélú Kistérségi Társulás 23 önkormányzatának 2008. január 1-i kiválását követően 54 település maradt. Székhelye Kaposvár, népessége (Kaposvárral együtt) 102 272 fő.

A **Kaposvári Többcélú Kistérségi Társulás** települései (KTKT) a közművelődés, a kultúra és az idegenforgalom területén is együttműködnek abból a célból, hogy polgárai a lehető legszélesebb körben juthassanak hozzá a kulturális javakhoz és szolgáltatásokhoz.

Társult települések

Forrás: Kaposvári Töbcbélű Kistérségi Társulási Közoktatási Esélyegyenlőségi Intézkedési Terve (EURON Tanácsadó és Szolgáltató Kft. Budapest, 2007.)

A társulás céljai és feladatai¹³

A Társulásban résztvevő önkormányzatok képviselő-testületei a közös céloknak megfelelő hatékony és eredményes tevékenység érdekében az alábbi feladatok mentén egyedileg választják ki, hogy mely feladatokat kívánják társulási formában ellátni. Az így létrejövő társulások (mikrotársulások) a többcélú kistérségi társulási megállapodás keretén belül működnek, annak mellékletét képezik:

Kiemelt feladatok:

- területfejlesztés, kistérségi területfejlesztési projektek megvalósítása
- alapfokú közoktatási intézmények közös fenntartása,
- alapfokú közoktatási feladatok közös ellátása,
- pedagógiai szakszolgálati feladatok közös ellátása
- egészségügyi alapellátás együttes szervezése,
- szociális és gyermekjóléti alapellátás együttes szervezése,
- belső ellenőrzési feladatok közös ellátása
- hulladékgazdálkodási feladatok közös ellátása
- mozgókönyvtárak létrehozása a könyvtári szolgáltatás nélküli településeken.

Egyéb feladatok:

- közművelődési, közgyűjteményi tevékenység,
- személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított szociális intézmények, valamint gyermekjóléti intézmények közös fenntartása, szociális és gyermekjóléti intézményi ellátás,
- közös útkezelői feladatok ellátása,
- környezet és természetvédelem, szennyvíztisztítás és elvezetés
- közrend- és közbiztonsággal kapcsolatos feladatok,
- a kistérségi integrált költségvetési-gazdálkodási rendszer bevezetéséhez és üzemeltetéséhez közös pénzügyi, gazdasági tevékenységet ellátó szervezet létrehozása,
- integrált kistérségi ügyintézési, ügyfélszolgálati irodák, megoldások bevezetése és alkalmazása,
- műemlékvédelem, helyi építészeti védelem közös szervezése,
- szolgáltatás-szervezési feladatok,
- település- és területrendezés,
- természet- és környezetvédelem közös szervezése,
- család, gyermek- és ifjúságvédelem,
- katasztrófavédelem közös szervezése,
- állati hulladékok gyűjtésének és ártalmatlanításának közös szervezése,
- közbeszerzési eljárások közös szervezése és lebonyolítása,
- közös építési szabályzatok és közös településrendezési tervek készítése,
- ivóvízellátás, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás, bel- és csapadékvíz elvezetés
- esélyegyenlőségi program, foglalkoztatás
- gazdaság- és turizmusfejlesztés, idegenforgalom

¹³ Kaposvári Többcélú Kistérségi Társulás társulási megállapodása 2004.

A társuláson belül működő mikro-körzetek
(a 2008-as változások szerint korrigálva)

1. Központi mikro-körzet

Kaposvár

2. Kelet mikro-körzet

Gölle

Büssü

Kisgyalán

Baté

Fonó

Kaposkeresztúr

Igal

Kazsok

Ráksi

Magyaratád

Patalom

Mosdós

Nagyberki

Kercseliget

Szabadi

Csoma

Orci

Zimány

Somogyszil

Gadács

Taszár

Kaposhomok

3. Nyugat mikro-körzet

Somogyjád

Alsóbogát

Edde

Felsőmocsolád

Ecseny

Polány

Juta

Hetes

Csombárd

Osztopán

Bodrog

Mernye

Mezőcsokonya

Somogyaszaló

Magyaregres

Somogygeszti

Somogysárd

Szentgáloskér

Somodor

Újvárfalva

Várda

4. Zselic mikro-körzet

Sántos

Simonfa

Bőszénfa

Zselickislak

Zselicszentpál

Szentbalázs

Cserénfa

Gálosfa

Hajmás

Kaposgyarmat"

Közüktatási társulások¹⁴ (a 2008-as változások szerint korrigálva)

A társulás neve	Székhelye	Tagjai
Batéi Közüktatási Feladatellátó Társulás	Baté	Baté, Kaposkeresztúr, Fonó Község Önkormányzata
Szentbalázsi Napköziotthonos Óvoda Intézményfenntartó Társulás	Szentbalázs, Fő u. 33	Szentbalázs, Cserénfa, Kaposgyarmat, Hajmás, Gálosfa, Sántos Község Önkormányzata
Szentbalázsi Általános Iskola Intézményfenntartó Társulás	Szentbalázs, Fő u. 33	Szentbalázs, Cserénfa, Kaposgyarmat, Hajmás; Gálosfa, Sántos Község Önkormányzata
Gálosfai Közüktatási Feladatellátó Társulás	Gálosfa,	Cserénfa, Kaposgyarmat, Hajmás, Bőszénfa, Gálosfa Község Önkormányzata
Igal Általános Iskolát és Óvodát Fenntartó Önkormányzatok társulása	Igal, Szent István u. 107.	Igal Ráksi, Kazsok Község Önkormányzata
Gölle, Büssü, Kisgyalán, Fonó Községek Közüktatási Intézményi Társulása	Gölle, Petőfi utca 2/b.	Gölle, Büssü, Kisgyalán, Fonó Község Önkormányzata
Somogyjád-Edde-Alsóbogát-Várda Közüktatási Intézményi Társulás	Somogyjád Kossuth L. út.42.	Somogyjád, Edde, Alsóbogát, Várda Község Önkormányzata
Hetes, Csombárd Községek Intézményfenntartó Társulása	7432 Hetes, Rákóczi u. 34.	Hetes, Csombárd Község Önkormányzata
Osztópán-Bodrog Közüktatási Intézményi Társulás	Osztópán, Május 1. utca 11.	Osztópán, Bodrog Község Önkormányzata
Mernyei Általános Iskolát Fenntartó Önkormányzatok Társulása	Mernye, Lenin utca 14.	Mernye, Somodor, Szentgáloskér, Somogygeszti, Somogyaszaló, Polány Község Önkormányzata
Somogysárd és Újvárfalva Községek Intézményfenntartó Társulása	Somogysárd, Fő utca 22.	Somogysárd, Újvárfalva Község Önkormányzata
Taszári Közüktatási Feladatellátó Társulás	Taszár, Széchenyi utca 67.	Kaposhomok, Kaposkeresztúr, Baté, Fonó, Taszár
Magyaratád és Patalom Közüktatási Intézményfenntartó Társulás	Magyaratád, Hősök tere 4.	Magyaratád, Patalom Község Önkormányzata
Simonfa-Bőszénfa-Zselickislak-Zselicszentpál Intézményirányító Társulás	Simonfa, Ady Endre utca 1.	Simonfa, Bőszénfa, Zselickislak, Zselicszentpál Község Önkormányzata
Felsőmocsolád, Ecseny, Polány Közüktatási Intézményi Társulás	Felsőmocsolád	Felsőmocsolád, Ecseny, Polány Község Önkormányzata

Családsegítő és gyermekjóléti szolgálatot működtető társulások:

Családsegítő és gyermekjóléti szolgálat	Csoma, Kercseliget, Szabadi, Nagyberki, Mosdós
Családsegítő és gyermekjóléti szolgálat	Fonó, Baté, Kaposkeresztúr
Családsegítő és gyermekjóléti szolgálat	Mernye, Somogyaszaló, Somodor, Somogygeszti, Szentgáloskér Felsőmocsolád, Ecseny, Polány
Családsegítő és gyermekjóléti szolgálat	Igal, Ráksi, Somogyszil, Kazsok, Gadács, Somogyszil, Magyaratád, Patalom, Magyaregres
Családsegítő és gyermekjóléti szolgálat	Somogyjád, Bodrog, Osztópán
Családsegítő és gyermekjóléti szolgálat	Magyaratád, Magyaregres

¹⁴ Kaposvári Többcélú Kistérségi Társulás társulási megállapodása 2004. , 2. sz. melléklet

I.2. Kaposvár vonzáskörzetének bemutatása

Funkciók szerinti vonzáskörzet

A Városrehabilitáció 2007-2013-ban – Kézikönyv a városok számára című módszertani útmutatóban felsorolt funkciók alapján Kaposvár kistérségi és megyei szinten mutatja a legnagyobb **funkcionális koncentrációt**: gyakorlatilag az összes területen – gazdaság, kereskedelem, közlekedés, távközlés, államigazgatás, oktatás, egészségügy, szociális ellátás, kultúra, turizmus, rekreáció – széles körű és változatos szolgáltatásokat kínál a térség lakosságának, vállalkozásainak.

Az ország területén már kialakult, vagy alakulás stádiumában levő agglomerációk, agglomerálódó térségek, valamilyen fokon együtt élő települések száma 23, amelyből Somogy megyébe két település-együttes tartozik:

- **balatoni agglomerálódó térség**

- **kaposvári várostérség** 20 településsel:

a) Kaposvár Központ (1)

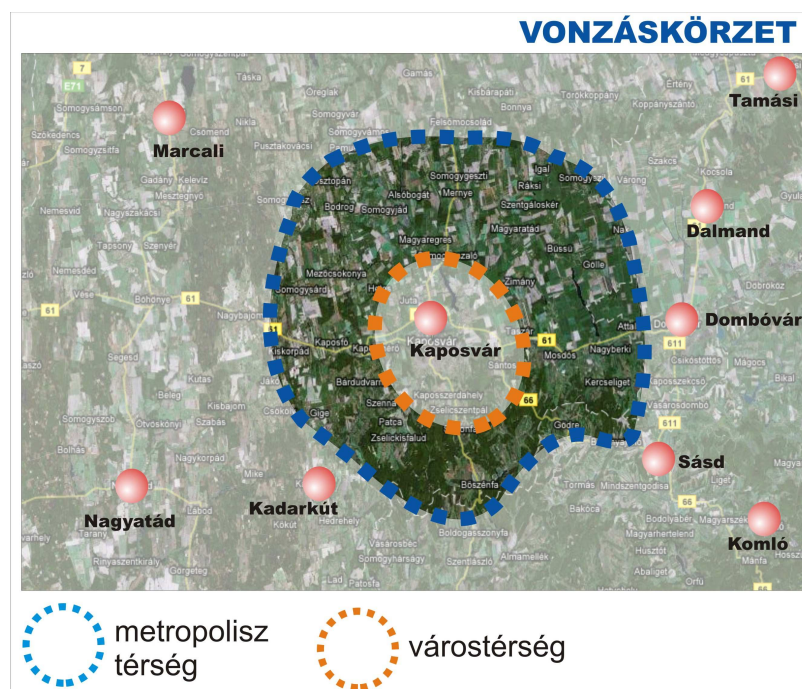
b) Belső gyűrű települései: Kaposmérő, Kaposújlak, Juta, Sántos, Orci, Zimány, Kaposszerdahely, Magyaregres (8) (alvó települések, kaposvári kertvárosként funkcionálnak)

c) Külső gyűrű települései: Kaposfő, Taszár, Zselickislak, Zselicszentpál, Baté, Mosdós, Nagyberki, Somogyaszaló, Hetes, Szenna, Várda (11)

A kaposvári kistérségben Kaposvár gazdasági, munkaerő-piaci központi súlya sokkal jelentősebb, mint a statisztikai kistérség többi településén.

A korábbi kaposvári urbanizálódó térség néven ismert lehatárolás hasonló jellemzőkkel bírt. A változások – Kaposhomok, Szentbalázs kikerülése; Mosdós, Nagyberki, Orci csatlakozása – nem befolyásolták a Kaposvárhoz kapcsolódó településeggyüttes legfontosabb ismérveit.

Kaposvár körül funkcionális adottságainak megfelelően kialakult egy ún. metropolisz térség, amely a térségi munkamegosztás alapján határolódott le. Ez a várostérségnél több települést foglal magában.

Ecorys szerkesztés

A városkörnyéki együttműködés javítása¹⁵

Kaposvár és kistérsége gazdaságának fejlődési lehetőségei nagymértékben függnék attól, hogy miként állnak helyt a régió versenyében, képesek-e kihasználni komparatív előnyeit, és a térségbe vonzani a külső befektetőket. Ugyanakkor hatékony területfejlesztés számos program esetében csak a város és kistérsége tartós együttműködéssel valósítható meg.

Célok

- A településhálózat kínálta előnyöket kihasználva, a kistérségi együttműködés fokozásával minden lakos könnyen és gyorsan érhesse el a mindenkor civilizációs színvonalnak megfelelő javakat és szolgáltatásokat.
- A városkörnyék sikeresen integrálódjon a modernizálódó magyar gazdaságba és társadalomba, egyúttal megállítva az elmaradott területek végletes leszakadását is.
- Kaposvár a környezetével való sokoldalú és szoros együttműködés révén fejlődjön a kistérség innovációs központjaként működő policentrikus funkcionális városrégióba s az abból kiágazó dinamikus urbanizált településsávok rendszerébe.

Feladatok

- A kistérségi szintű területfejlesztés menedzsmentjének és intézményrendszerének fejlesztése.
- Erős városintegráció kialakításával a kistérség innovációs központjának, illetve zónájának létrehozása, ezzel a régió modernizáció bázisának megteremtése a kistérségi kohézió tudatos erősítésével, az elmélyülő munkamegosztáson alapuló együttműködések segítségével.
- Új típusú, vállalkozói hálózatokkal, termelési kooperációkkal is jellemezhető város és környéke kapcsolatra, a kistérség sokoldalú együttműködésére építő komplex vidékfejlesztési programok kidolgozása.
- Együttműködés az alábbi területeken:
 - a lakótelek kialakítását érintő stratégiai együttműködés a városkörnyéki lakáspiac befolyásolására
 - területi közszolgáltatások
 - környezetvédelem
 - rekreációs és pihenőövezetek, létesítmények fejlesztése és fenntartása
 - elővárosi közlekedés szervezése
 - idegenforgalmi célú reklámtevékenység a városkörnyék ismertségének növelése érdekében, valamint közös turisztikai fejlesztések végrehajtása, különösen a kaposvári agglomeráció és a zselici mikrotérség között
 - kultúra és kulturális javak megőrzése
 - a kistérség külső kapcsolatainak erősítése a gazdasági növekedés érdekében
- A térségi aktivitás növelése az Adria Régió formálásában

¹⁵ Kaposvár hosszú távú településfejlesztési koncepciója , 2004. április, pp: 53-54.

I.3.A város típusa foglalkoztatási szerepkör alapján

Kaposvár gazdaságában az 1990-es években a privatizáció, a piacgazdaságra való áttérés, a **gazdasági szerkezetváltás** jelentős megrázkódtatással járt. A szocialista típusú ipari nagyvállalatok nagy része a piacgazdaságban versenyképtelennek bizonyult. Egy részük megszűnt (pl. a Csepel Művek Egyedi Gépgyára, Tejipari Vállalat), más részük ismételt átalakulások, tulajdonosváltások után – általában a korábbinál lényegesen kisebb foglalkoztatott létszámmal – csak az évtized közepére, második felére stabilizálódott (pl. Húskombinát). Kivételesnek mondható a Kaposvári Villamossági Gyr és a Kaposplast példája, amelyeknél a privatizáció, az átalakulás, a termelő rendszer megtartásával, korszerűsítésével zajlott le. Az építőiparban a korábbi állami és tanácsi megrendelések megszűnésével, a paneltechnológia piacvesztésével a felszámolás sorsára jutott a Somogy Megyei Állami Építőipari Vállalat (SÁÉV) és a Tanácsi Építőipari Vállalat (TANÉP). A spontán privatizáció kedvezőtlen hatásai átmenetileg visszaesést okoztak a kereskedelmi ágazatban foglalkoztatottak számában és az ellátás színvonalában is.

A piacgazdaság kialakuló intézményrendszerére, a megszűnő, illetve gyengélkedő nagyvállalatok révén kielégítetlen fogyasztói igényekre, a megjelenő új szükségletekre alapozva ugyanakkor számos új vállalkozás jött létre Kaposváron. Ezek jellemzően kis és közepes vállalkozások.

Az átalakulási folyamat zömében az 1990-es évtized első felére esett, s a munkahelyek számának mintegy 20 %-os csökkenésével járt. A 8 ezer megszűnő munkahely a város mellett a városkörnyéken is jelentős munkanélküliséget eredményezett. Ennek következtében 1990. és 2001. között - a demográfiai folyamatokkal összhangban - közel 20%-al, vagyis 26,9 ezer főre csökkent a munkavállalók száma.

A társadalmi-gazdasági viszonyokban előállt változásoknak lényeges eleme a **munkanélküliek** számának alakulása. A 2001-es népszámlálás idején a munkanélküliségi ráta 8,7%-ot tett ki a városban, Somogy megyére ugyanakkor 12,3% volt jellemző. A képzett, kvalifikált munkaerő iránti igény a felsőfokúak számára biztosított előnyt; arányuk a munkanélküliek között a legkisebb volt.

Az átalakuló nagyvállalatok stabilizálódásával, az új cégek megszűnésével a kilencvenes évek második felében a gazdaság hanyatlását növekedés váltotta fel. Ebben nyilván szerepet játszott a nemzetgazdaság egészében jelentkező növekedés is. Ennek kedvező hatását gyengítette a megye, illetve a Dél-Dunántúli Régió kedvezőtlen helyzete. A régió és ezen belül különösen Somogy megye a gazdasági mutatók alakulását tekintve az elmúlt évtizedben nem tudott lépést tartani az ország fejlettebb térségeivel. Ebben nagy szerepet játszott az alacsony befektetői érdeklődés. Nem javult, sőt a más térségekben végrehajtott fejlesztések hatására relatív romlott a régió közlekedési helyzete. A külföldi tőkebefektetések alacsony szintjét jelzi, hogy az ország népességéből 3,13 %-ot képviselő Somogy megye – 2001-ben a külföldi befektetésekből mindössze 0,6 %-kal részesedett.

Ilyen körülmények között jelentős eredménynek tekinthetők a Kaposváron történt befektetések (pl. az időközben már megszűnt NABI és a Jégkrémgyár), amelyek a város által kínált kedvező feltételeknek, illetve Kaposvár régió belüli centrális elhelyezkedésének köszönhetőek.

A gazdaság élénkülésében szerepet játszott, hogy időközben a banki és egyéb pénzügyi **szolgáltatások jelentősen fejlődtek** a városban. A jelentősebb bankok, biztosítóiintézetek önálló fiókot nyitottak Kaposváron.

Kaposvárott a vállalkozási sűrűség 2004 óta folyamatosan csökken, azonban így is a megyei átlag feletti, amely a város központi helyzetéből adódik.

A gazdaságilag aktív népességen belül a foglalkoztatottak száma mintegy 17%-kal csökkent a két népszámlálás között, bár a foglalkoztatási ráta (az aktív keresőknek a munkavállalási korú népességhez viszonyított aránya) 2002-ben Kaposváron viszonylag magas 70 %-os volt¹⁶.

A regisztrált munkanélküliek számának 1990 és 1993 között tartósan növekvő tendenciája 1994-től megfordult. 2002 óta az üzembezáráások, és átszervezések eredményeként ismét növekedett a munkaügyi központnál nyilvántartott munkanélküliek száma.

2007. november 20-án 3066 regisztrált munkanélkülit tartottak számon Kaposvároton, amely a munkaképes korú lakosság mintegy 6,8%-át jelentette.

A fenti mutatók alapján Kaposvár a régió belül viszonylagosan jó helyzetben van a gazdasági jellemzők tekintetében, és bár magas a munkanélküliség, a város régió belül elfoglalt helyzetét alapul véve meg van az előrelépés, a fenntartható fejlődés lehetősége. Az elmúlt évtizedben Kaposvár a régió egyik fejlődő **gazdasági és kereskedelmi** központjává alakult.

¹⁶ Somogy Megyei Munkaügyi Központ

I.4.A város fejlődésének dinamikája

Történelmi háttér

Kaposváron az emberi élet nyomai már egészen az újkőkortól fellelhetők. A település már az Árpádok idején lakott volt. Az 1061-ben alapított – a középkoron át fennmaradt – Szentjakabi bencés apátság a legrégebbi romemlék.

Várát a XIV. században említik először okiratok. A törökök a XVI. század közepén foglalták el és 131 évig az uralmuk alatt állt. A XVIII. század elején a település teljesen kihalt.

A mai Kaposvár újjáépítése 1712-ben kezdődött el. Kaposvár a török uralom alóli felszabadulás után Esterházy Pál herceg birtokába került. Az új birtokos kiváltságokat biztosító letelepedési engedélyt adott a betelepülőknek. Ez az okirat a mai Kaposvár alapító oklevele. Az új mezőváros gyorsan fejlődött. Kézműves céhei is ekkor alakultak ki. A XVIII. század második felében már jelentős kereskedő- és iparosréteg élt a városban, amely ebben az időben Somogy megye végleges megyeszékhelyévé vált. A század második felében a kézműipar mellett a kereskedelem és az igazgatás is erőteljesen fejlődött. Az 1848-as forradalmat követő politikai elnyomás ellenére is fellendült az ipar és a kereskedelem, és a város fejlődése felgyorsult. A Kapos-folyó szabályozásával a folyó déli partján lévő területek is a városhoz kapcsolódtak. A kiegyezés után a Budapest – Dombóvár – Kaposvár – Zákány vasútvonal megépítésével nagyarányú fejlődés kezdődött, a társadalmi élet felpettedt és gazdaság jelentősen megerősödött, valamint megkezdődött a tervszerű városépítés.

A két világháború közötti időszakra a társadalmi-gazdasági helyzet hullámozása – a megtorpanás és fejlődés váltakozása – jellemző. A második világháborútól napjainkig tartó időszak a gyökeres társadalmi-gazdasági változások kora. 1950-75 között az iparfejlesztés és a mezőgazdaság átszervezése a város rohamos fejlődését eredményezte. 1990-től megtorpant a fejlődés, nem csak munkahelyek szűntek meg, hanem a népességszám is csökkent. Az átmeneti visszaesést követően a város ismét fejlődésnek indult, jelentős infrastrukturális és életminőség-javító beruházások kezdődtek. Új üzemek, kereskedelmi és szolgáltató létesítmények telepedtek meg a városban. Ma a városnak kiterjedt vonzáskörzete van, üzeibe, intézményeibe naponta több ezren járnak dolgozni.

A városok dinamikájának méréséhez használt mutatók

- Népességszám-változás
- A munkahelyek számának változása
- Munkanélküliségi ráta
- A gazdasági szervezetek számának változása
- A városhierarchiában bekövetkezett változás

A népességszám alakulása, 2001-2006

Lakónépesség	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Változás, 2001-2006
Kaposvár	68236	68202	68090	68077	67954	67746	99,3 %
Somogy megye	337930	336799	335701	334065	331802	329399	97,5 %

Forrás: KSH

Kaposvár népessége 2001 és 2006 között 0,7 százalékponttal csökkent, ami elmarad a megyei, 2,5 százalékpontos átlagtól.

A nyilvántartott álláskereső a munkavállalási korú lakosság %-ban, 2000-2008

	2000 ¹	2001 ¹	2002 ¹	2003 ¹	2004 ¹	2005 ¹	2006 ¹	2007 ¹
Kaposvár	4,85	4,40	4,44	4,92	6,62	6,30	6,51	6,94
Somogy megye	7,5	7,61	7,61	8,18	9,88	9,75	10,12	10,88

Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat

A nyilvántartott álláskereső aránya 2000 és 2007 között folyamatosan nőtt, ez a növekedés azonban elmarad a megyei átlagtól. Ez az adat a kaposvári gazdaság dinamizmusára utal.

Működő vállalkozások száma 2000-2006, db

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kaposvár	7 304	7 397	7 280	7 472	10 693	10 483	10 131
Somogy megye	24 850	25 068	24 794	25 206	41 429	39 624	38 012

Forrás: KSH Somogy megyei statisztikai évkönyve

A vállalkozások száma 2000 és 2006 között 39%-al bővült, ez a gyarapodás azonban elmarad a megye 53%-os átlagától.

Városiasodás

A magyarországi városokat szemügyre véve szembeötlő, hogy Budapest és a regionális rangban hozzá közelálló vidéki városok között óriási különbség keletkezett az elmúlt két évszázad során. A hierarchiában hiányzik egy közbenső fokozat, a több százezer lakossal bíró középváros típusa, mely az ország egy-egy jellegzetes termelési, kulturális és igazgatási egységének központja lenne. Azok a városok, amelyek ezeket a funkciókat kielégíthették volna, leszakadtak a Trianon utáni Magyarországról. A régió megyeszékhelyei, Pécs, Kaposvár vagy Szekszárd sohasem tudott a fővároshoz hasonlatos lenni, **kisvárosi jellegükben** maradtak egységesek.

A fentiekben bemutatott mutatók alapján a magyarországi településeket 5 dinamikai kategóriába sorolják¹⁷:

- I. Dinamikusan fejlődő, növekedő városok
- II. Mérsékelt dinamikájú városok
- III. Stagnáló városok
- IV. Pozíciójukban visszaeső, stagnáló-hanyatló városok
- V. Csökkenő méretű, hanyatló városok

Összességében elmondható, hogy a népesség csökkenése és a munkanélküliség növekedése alapján Kaposvár leginkább a stagnáló kategóriába sorolható, a vállalkozások számának pozitív változása miatt, illetve a gazdasági fejlesztések, beruházások tekintetében viszont dinamizmust mutat, **így mérsékelt dinamikájú városnak tekinthető.**

¹⁷ Beluszky Pál 1995. évi kutatása alapján

I.5. Funkcióellátottság

A Kapos-völgy térségében — és azon túlnyúlóan is — Kaposvár a legjelentősebb térszerkezeti központ. **A Dél-dunántúli régióban Pécs mellett társközponti szerepkört tölt be** és ennek erősödése várható, ami a két település kapcsolatának és funkciómegosztásának minőségi javítását is jelenti. A térség meghatározó fejlesztési tengelyét erősíti a tervezett M9 gyorsforgalmi út, mely elsősorban a Kaposvár-Dombóvár közötti szakaszán segíti elő az urbanizációs folyamatot. A térség keleti peremén húzódik a nagytávlaton túli időre tervezett M65 gyorsforgalmi út stratégiai nyomvonala is (ezt azonban az új módosítási tervezetben törölték az Országos Területrendezési Tervből).

Regionális funkciók

Kaposváron az alábbi **régió központok** találhatók¹⁸:

- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal - Dél-Dunántúli Regionális Iroda
- Oktatási Hivatal OKÉV Dél-Dunántúli Regionális Igazgatóság
- Regionális Családsegítő és Megyei Gyermejkölési Módszertani Családsegítő Központ
- Magyar Befektetési és Kereskedelemfejlesztési Kht. Kaposvári Iroda
- Dél-Dunántúli Regionális Közigazgatási Hivatal
- Dél-Dunántúli Regionális Közigazgatási Hivatal, Állami Főépítész Iroda
- ÁNTSZ Dél-Dunántúli Regionális Intézet
- Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság Dél-dunántúli Regionális Felügyelősége

Megyei funkciók

A város oktatási, kulturális és egészségügyi szempontból **megyei funkciókat** elégít ki. A Kaposvári Egyházmegye 1993-ban alakult meg, amellyel egy időben a várost **püspöki megyeszékhellyé** nyilvánították.

- A megye 59 múzeuma és kiállítóhelye közül 9 a városban működik (pl. Rippl-Rónai Múzeum, Bencés Apátság romjai Szentjakab) + egy levéltár.
- Ezen kívül Kaposvárott több mint 80 regisztrált civil szervezet is működik.
- Csiky Gergely Színház (országos művészeti események színhelye is)

2000. január elsején alakult meg a **Kaposvári Egyetem** agráregyetemi és a több évtizedes múltra visszatekintő pedagógiai főiskolai fakultással.

Kaposvári Egyetem alábbi intézményei mellett a városban működik **Pécsi Tudományegyetem Egészségügyi Főiskolai Kara is.**

Kaposvári Egyetem

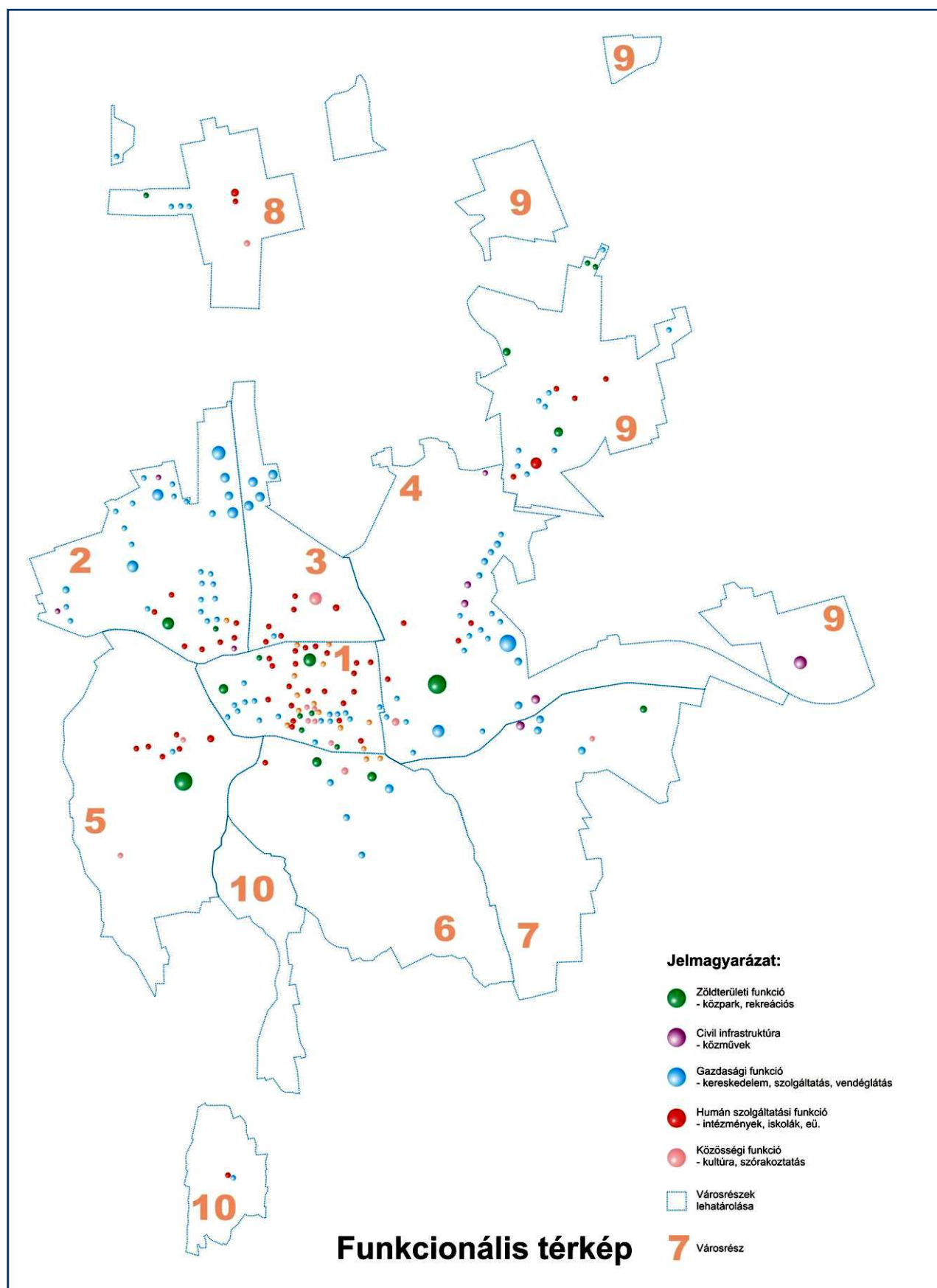
- Művészeti Főiskolai Kar
- Állattudományi Kar
- Gazdaságtudományi Kar
- Pedagógiai Főiskolai Kar
- Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium
- Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar Gyakorló Óvoda
- Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar Pedagógus-továbbképző és Szolgáltató Intézet

18 www.kaposvar.hu

Kaposvár funkcióinak területi hatóköre

(a „Városrehabilitáció 2007-2013-ban – Kézikönyv a városok számára” útmutatóban felsorolt funkciók alapján)

	Nemzet- közi	Országos	Regionális	Megyei	Kistérségi
Gazdaság		• Ipari park		• Pénzügyi szolgáltatók	
Közlekedés, távközlés		• Vasútállomás			• Postahivatalok • Helyi tömegközlekedés
Kereskedelem				• Piac	• Kiskereskedelmi üzletek
Államigazgatás			• Területi hatósági intézmények • Regionális Közigazgatási Hivatal	• Tűzoltóság • Rendőrség • Igazságügyi szolgáltatások	• Okmányiroda • Polgárőrség
Oktatás		• Egyetem		• Középiskolák	• Óvodák és általános iskolák
Egészségügy		• Egészségügyi kutatóközpont		• Kórház • Járóbeteg- szakellátás	
Szociális ellátás				• Idősek otthona	• Bölcsődék •
Kultúra		• Színház • Múzeumok	• Rendezvények	• Könyvtár • Művelődési ház	• Mozi
Turizmus, rekreáció			• Élmenyfürdő	• Vendéglátóhelyek	• Sportcsarnok, sportpályák

Forrás: Ecorys szerkesztés